

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота

магістра

**на тему ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ
УКРАЇНОЮ, ПОЛЬЩЕЮ ТА БІЛОРУССЮ В УМОВАХ
СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ**

Виконав: студент групи 8.0529
спеціальності 052 Політологія
освітньої програми 052 Політологія
А.М. Літвіненко

Керівник професор кафедри політології, д.політ.н.
Кіндратець О. М.

Рецензент професор кафедри політології,
к.філос.н. Ніколаєва Т. Є.

Запоріжжя
2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА БІЛОРУСІ	
1.1. Визначення категоріального апарату при дослідженні транскордонного співробітництва.....	6
1.2. Визначення ступеню дослідженості транскордонних взаємовідносин держав.....	11
1.3. Методи дослідження транскордонного співробітництва в умовах сучасної геополітичної ситуації.....	13
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ, ПОЛЬШЕЮ ТА БІЛОРУССЮ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ	
2.1. Теоретичні аспекти транскордонного співробітництва	18
2.2. Вплив геополітичних чинників на транскордонне співробітництво України з країнами-сусідами (Польщею та Білоруссю).....	28
2.3. Специфіка програми транскордонного співробітництва «Україна-Польща-Білорусь».	38
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА БІЛОРУСІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ	
3.1. Чинники що гальмують розвиток транскордонного співробітництва на сучасному етапі.....	51
3.2. Напрями оптимізації транскордонного співробітництва України з Польщею та Білоруссю в умовах сучасної геополітичної ситуації та безпекового стану у центрально-європейському регіоні	64
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	76
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Міждержавні відносини є важливою складовою загальносвітового устрою. Взаємовигідні та конструктивні відносини між країнами є запорукою стабільності, безпеки, взаємовигідних економічних відносин, які дозволяють кожній державі відстоювати власні інтереси на міжнародній арені. Таке явище як «національна держава» вже майже не зустріти на світовій політичній мапі у класичному розумінні. Внаслідок глобалізаційних процесів, держави шукають нові способи налагодження взаємовигідних відносин з іншими міжнародними гравцями. Україна, починаючи з 2004-го року активно співпрацює з країнами-сусідами і не тільки. В даному випадку мова йде про програму транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна». Враховуючи геополітичну ситуацію, політичну кризу в Білорусі та інші проблеми що склалась в цьому регіоні, результати та подальші перспективи транскордонного співробітництва потребують детального дослідження.

Проблемна ситуація полягає у процесах транскордонного співробітництва трьох сусідніх країн в складних умовах сучасної геополітичної ситуації у Європі та світі. Географічне розташування України дозволяє використовувати свою територію для досягнення економічної та політичної вигоди, а добросусідські відносини з такими державами як Польща та Білорусь дозволяє розвивати спільні прикордонні території та регіони, які розташовані на території трьох держав. Спільний підхід до розвитку територій є унікальною можливістю досягти взаємної вигоди як в економічному плані, так і в політичному та військовому. Однак існують і чинники, які можуть стати на заваді цим процесам. Зокрема складна геополітична ситуація, яка полягає у загрозі безпеки у східному регіоні Європи. Військове протистояння України та Російської Федерації, зрушило з місця усталений мир в Європі та принципи міжнародного права. Такий прецедент продемонстрував недосконалість існуючої системи співпраці між країнами. Деякі країни змогли закріпити міжнародне законодавство над своїм національним, продемонструвавши таким чином готовність до конструктивного

спільного співіснування, а деякі досі не готові до цього, й ставлять національне законодавство вище міжнародного.

Україна з причин свого географічного розташування опинилась у складній ситуації. Найдовша та найменш захищена ділянка державного кордону простягається з агресивною по відношенню до України Російською Федерацією. Це спричиняє ряд факторів, на які України вимушена реагувати та постійно контролювати міжнародну політику по відношенню до Росії. У зв'язку з цим Україна зацікавлена у пошуку та налагодженні союзних відносин з іншими країнами-сусідами. Міжнародна співпраця у різних сферах з такими країнами як Польща та Білорусь має довгу історію та чіткий результат. Однак недостатня увага України до Білорусі та політична криза спричинена авторитарним режимом у цій країні, змінює вже давно налагоджені стосунки між цими трьома державами. Зростає напруженість, настає невизначеність в подальшій співпраці у вже розпочатих міжнародних проектах.

Об'єкт дослідження: міжнародні відносини у сфері транскордонного співробітництва України, Польщі та Білорусі

Предмет дослідження: співпраця України, Польщі та Білорусі на транскордонних територіях в умовах сучасної геополітичної ситуації.

Мета роботи: дослідити вплив наявної геополітичної ситуації, в якій перебуває Україна, Польща та Білорусь на транскордонне співробітництво та визначити напрями оптимізації міждержавного співробітництва.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- охарактеризувати понятійно-категоріальний апарат;
- визначити ступінь дослідженості міжнародних відносин України, Польщі та Білорусі у сфері транскордонного співробітництва;
- визначити методи та принципи дослідження транскордонного співробітництва України, Польщі та Білорусі;
- розглянути теоретичні аспекти транскордонного співробітництва;
- проаналізувати вплив геополітичних чинників на транскордонне співробітництво України з країнами-сусідами;

- дослідити специфіку програми транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна»;
- розкрити чинники що гальмують розвиток транскордонного співробітництва на сучасному етапі;
- визначити напрями оптимізації транскордонного співробітництва України з Польщею та Білоруссю в умовах сучасної геополітичної ситуації та безпекового стану у центрально-європейському регіоні.

Основна гіпотеза: транскордонне співробітництво України з Польщею та Білоруссю має перспективу трансформуватись у міцний політико-економічний союз.

Додаткова гіпотеза: політична криза у Білорусі загрожує подальшій співпраці в рамках транскордонного співробітництва з Україною та Польщею, яка можлива тільки у випадку масштабних демократичних перетворень у Білорусі.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА БІЛОРУСІ

1.1. Визначення категоріального апарату при дослідженні транскордонного співробітництва

При дослідженні транскордонного співробітництва між державами необхідно чітко визначити поняття, якими необхідно користуватись. Понятійно-категоріальний апарат в дослідженні транскордонного співробітництва – це система погоджених та взаємозалежних понять і категорій (позначених словами і словосполученнями), необхідних для розуміння міжнародної політики та певних правил поведінки у взаємовідносинах між державами. Це допомагає більш точно розкрити предмет роботи та виділити компоненти, що необхідні для розуміння її сутності.

Існує декілька варіантів тлумачення понять, які можуть використовуватись у даному дослідженні. У даному випадку використовуються офіційні тлумачення згідно законодавства України, а також з інших наукових джерел, які пов'язані з регіоналістикою та міжнародною політикою.

Щоб повною мірою зрозуміти суть транскордонного співробітництва, необхідно визначити наступні поняття: *транскордонне співробітництво, регіон, євро регіон, міжнародні відносини, геополітика, геополітична ситуація, кордон, міжнародне право, транскордонне об'єднання, спільні проекти, угода про транскордонне співробітництво.*

Для початку необхідно визначити сутність транскордонного співробітництва. «Транскордонне співробітництво» - чітко визначене поняття, яке пояснюється Законом України «Про транскордонне співробітництво». Згідно цього закону, транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із

сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством. Таке співробітництво поєднує в собі прагнення до спільного розвитку прикордонних територій декількох країн [12].

Наступним необхідним поняттям, яким слід оперувати в даній роботі є регіон. Це основна одиниця, яка безпосередньо задіяна у транскордонному співробітництві. Саме на території певного визначеного регіону і реалізується політика співпраці та взаємно докладених зусиль задля розвитку території. Головною особливістю регіону є те, що він може виходити за рамки адміністративних одиниць, де здійснюється управління органами місцевого самоврядування. Тому це може викликати певні складнощі у поглядах щодо розвитку цієї території з боку різних органів місцевого самоврядування. Окрім цього регіон може виходити й за рамки держав, та розташовуватись на території декількох країн. Саме транскордонне співробітництво покликане систематизувати та налагодити спільну роботу над розвитком регіонів серед урядів різних держав. Українське законодавство має декілька визначень терміну «регіон». Наприклад, Закон України «Про засади державної мовної політики», позначає регіон як: «окрему самоуправну адміністративно-територіальну одиницю, що може складатися з Автономної Республіки Крим, області, району, міста, селища, села», а Закон «Про засади державної регіональної політики» містить визначення регіону як: «територію Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя». Однак цей термін має дещо ширше значення. В контексті даної роботи, регіон слід розглядати як частину земної поверхні із замкненими межами, яка характеризується цілісністю та своєрідністю в певному відношенні.

У геополітиці, регіон розуміється як частина загальносвітового простору, як наднаціональне територіальне утворення – об'єднання країн в економічне та/чи політичний блок, співтовариство. Внутрішньодержавним тлумаченням регіону оперує сфера державного управління, де як регіони розглядаються окремі адміністративно-територіальні одиниці (області, райони), а також об'єднання кількох таких одиниць за територіальним, економічним або іншими

принципами. У гуманітарних науках регіон тлумачиться як людська спільність, яка мешкає (мешкала) в межах певної території й відзначається історичною, культурною, економічною, географічною своєрідністю та гомогенністю, що надає населенню єдності у визначенні та реалізації своїх загальних цілей. Виділяються різні за змістом регіони: історико-географічні, етнокультурні, етнографічні, лінгвістичні та інші. В даному дослідженні варто зробити акцент на першому варіанті цього визначення, оскільки в першу чергу регіон розглядається як об'єкт транскордонних відносин між декількома державами, тому геополітичне значення регіону – в пріоритеті. Але інші варіанти значення також варто мати на увазі, для розуміння загальної ситуації і розуміння виникнення регіонів [4].

Наступним поняттям, що є похідним від терміну «регіон» – є «єврорегіон». Закон України «Про транскордонне співробітництво», визначає єврорегіон як організаційну форму транскордонного співробітництва, що здійснюється відповідно до двосторонніх або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво [12]. В цьому контексті це означає певний спосіб, за допомогою якого здійснюється транскордонна співпраця у межах територіальних громад за допомогою органів місцевого самоврядування та/або органами державної влади прикордонних регіонів декількох держав на території європейського континенту.

Міжнародні відносини – сукупність економічних, політичних, ідеологічних, правових, дипломатичних та інших зв'язків між державами й системами держав, між головними соціальними, економічними, політичними силами, організаціями й громадськими рухами, які діють на світовій арені.

Міжнародні відносини є особливим різновидом суспільних відносин. З одного боку, вони – своєрідне втілення внутрішньо-суспільних відносин, з іншого – якісно нова система з притаманними тільки їй рисами. Вони характеризуються взаємодією таких суб'єктів політичного життя, як держави, народи, політичні й громадські організації, рухи і навіть окремі особи різних країн. Забезпечують інтереси соціальних груп за межами національних держав,

відносини між державами, міждержавними організаціями, партіями, компаніями, приватними особами різних держав, інтеграційні зв'язки, які формують людське співтовариство. Такі відносини відіграють ключову роль у транскордонній співпраці, оскільки для неї необхідні налагоджені тісні взаємозв'язки між державами та організаціями, спільне бачення, мета та цілі.

Геополітика та положення в якому перебуває нині Україна, відіграють визначальну роль в даному дослідженні. Через призму відносин України із сусідніми державами та світовими лідерами визначається й подальша співпраця як з Польщею так із Білоруссю. Існує декілька підходів до визначення геополітики: від ототожнення її з мистецтвом управління загальносвітовим процесом, державою чи іншою спільнотою, через твердження, що геополітика є цілісною самостійною наукою, до визнання її світоглядною концепцією майбутнього. Процес формування цілісного уявлення про геополітику як науку та вироблення єдиного понятійно-термінологічного апарату ускладнює, однак водночас сприяє її методологічному збагаченню і розширенню сфери практичного застосування те, що серед геополітиків багато представників географічних, політичних, історичних та інших наук.

Однак геополітику варто розглянути в загальноприйнятому розумінні як концептуальний погляд на політику держави чи групи держав, що базується на обґрунтуванні їх зовнішньо- та внутрішньополітичних дій, стану та еволюції економічної, політичної і соціальної систем суспільства під впливом географічних факторів. Геополітика має міждисциплінарний характер і служить однією із теорій обґрунтувань політики держав як усередині суспільства, так і на міжнародній арені. Також вона є одним із фундаментальних понять теорії міжнародних відносин, що характеризує місце і конкретно-історичні форми впливу територіально-просторових особливостей розміщення держав на локальному, регіональному, континентальному і глобальному рівні [31].

Геополітична ситуація в цьому випадку позначає набір характеристик, якими наділена держава Україна у зв'язку з географічним розташуванням,

напрямку та реалізації власної зовнішньої політики, впливу інших держав на Україну та іншими зовнішніми та внутрішніми факторами.

Кожна держава існує в певних територіальних межах. Такою межею виступає державний кордон. Згідно законодавства – це лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору [10]. Так само це визначення можна застосувати і до інших країн. Існують загальносвітові визначені кордони держав, однак в кожній державі окремо визначається лінія державного кордону. Також у світі існує чимало розбіжностей і конфліктів пов'язаних з незгодою сусідніх країн щодо ліній кордонів.

Міжнародне право – це самостійна система права, що складається з юридично обов'язкових принципів і норм, які регулюють відносини між державами та іншими суб'єктами міжнародного права з метою забезпечення мирного співіснування та міжнародної співпраці.

Транскордонне об'єднання – добровільне об'єднання суб'єктів та/або учасників транскордонного співробітництва України та сусідніх держав, передбачене угодою про транскордонне співробітництво; спільні проекти (програми) – комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, спрямованих на розв'язання конкретних спільних завдань та задоволення інтересів територіальних громад; угода про транскордонне співробітництво – угода між територіальними громадами, їх представницькими органами та їх об'єднаннями, місцевими органами виконавчої влади України та відповідними органами влади сусідніх держав у межах своєї компетенції, встановленої чинним законодавством України, яка регламентує правові, організаційні, економічні та інші аспекти цього співробітництва [12]. Враховуючи особливості роботи, було визначено фундаментальні поняття, які наголошують на важливості транскордонного співробітництва для України, особливо у її становищі. Національних держав в класичному розумінні вже майже не існує, а тому спільний розвиток регіонів, що простягаються на декілька держав, вже звичне явище для європейського континенту. Цивілізовані та

розвинені держави радо співпрацюють між собою та мають взаємну вигоду, тому сфера міжнародних відносин, геополітичні явища, деякі аспекти із законодавства та міжнародного права важливо враховувати при дослідженні.

1.2. Визначення ступеню дослідженості транскордонних взаємовідносин держав

У нинішній складній політичній ситуації, в якій знаходиться Україна, стає зрозуміло, що пошук держав-партнерів із якими можна налагоджувати та розвивати відносини є одним із ключових факторів успіху для розвитку регіонів, і саме транскордонне співробітництво є інструментом для втілення масштабних міжнародних проектів. Стає очевидним, що без такої співпраці обійтись практично неможливо для високорозвинених, цивілізованих держав, чия політика направлена на забезпечення гідного життя її громадян. У ХХІ сторіччі внутрішній та зовнішній туризм відіграє важливу роль як економіки держави так і життя людини. Люди мають змогу відвідувати різні країни та порівнювати якість життя або оцінювати відношення держави до людини. Особливо це стосується жителів прикордонних територій, де як правило візити до сусідніх країн відбуваються найчастіше, а правила перетину кордону для жителів таких територій спрощені. Таким чином у людей складається враження про державну політику та роль людини у ній.

Транскордонні взаємовідносини України з іншими державами досліджує та вивчає велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців. Регіональна політика Європейського союзу досліджена такими науковцями як: Є. Кіш, Л. Прокопенко, Г. Ортіна, М. Іжа; темі транскордонного співробітництва України присвятили свої дослідження Є.Кіш, Н. Мікула, О. Овчар, П. Петров. Важливим напрямком вивчення транскордонного співробітництва та євро регіонів є розвиток теоретико-методологічних та методичних засад даної проблематики, вдосконалення понятійно-термінологічного апарату дослідження. Одними з перших робіт у цьому напрямі були праці Б.П. Клімчука, П.В. Луцишина, Н.П. Луцишин, С.В. Федонюка. Дослідження даних вчених присвячені

обґрунтуванню теоретичних основ транскордонного співробітництва [17], виробленню концепції соціально-економічного розвитку транскордонного регіону на прикладі єврорегіону «Буг» [16], аналізу територіальної організації зовнішньоекономічної діяльності Волинської області [56]. Значна кількість публікацій цих науковців спрямована на аналіз особливостей соціально-економічного розвитку Волинської області, Люблінського воєводства Польщі та Брестської області Республіки Білорусь як складових єврорегіону «Буг». Окремі теоретико-методологічні та методичні питання транскордонного співробітництва та діяльності єврорегіонів розробляли такі вчені, як Г.В. Балабанов, П.Ю. Беленький, Б.М. Данилишин, В.О. Дергачов, М.І. Долішній, В.П. Нагірна, О.Г. Топчієв, Л. Хомич, О.І. Шаблій та ін.

Дослідженням інтеграційних процесів у транскордонних регіонах України займалася З.О. Петренко [36], яка вважає прикордонне співробітництво одним з перспективних засобів інтеграції України до європейського господарського простору. Розвиток прикордонних відносин, на думку З.О. Петренко, полягає у сполученні торговельного та інвестиційно-коопераційного співробітництва між прикордонними територіями сусідніх держав.

Є. Кіш досліджено формування системи транскордонного співробітництва України, зокрема визначено, що транскордонні відносини та співробітництво є невід'ємною складовою частиною – підсистемою і підрівнем цілісної системи сучасних міжнародних відносин. Дослідницею виявлено ряд проблемних факторів у підходах до розвитку єврорегіонів України.

Отже, виходячи з проведеного аналізу наукових робіт, можна зробити висновок, що вже тривалий час тема транскордонного співробітництва України цікавить багатьох науковців. Значною мірою це пов'язано з проблемами, якими зіштовхуються єврорегіони, населення, держави і загалом усі суб'єкти які беруть в цьому участь. Праці багатьох науковців націлені на вироблення практичних рекомендацій щодо подолання виявлених проблем.

1.3. Методи дослідження транскордонного співробітництва в умовах сучасної геополітичної ситуації

Для того щоб повною мірою дослідити транскордонне співробітництво України, Польщі та Білорусі в сучасних геополітичних реаліях, необхідно використовувати методи наукового дослідження, які дозволять найбільш точно зібрати необхідну інформацію, щоб довести гіпотезу даного дослідження.

Процес наукового пізнання в самому загальному вигляді являє собою розв'язання різного роду завдань, що виникають в ході практичної діяльності. При цьому, вирішення виникаючих проблем досягається шляхом використання методів, що дозволяють перейти від того, що вже відомо, до нового знання. Французький філософ Рене Декарт вважав, що метод має перетворити пізнання в організовану діяльність, випадковості не має бути, метод дозволяє науці орієнтуватись на сукупність відкриттів, а не на окремі відкриття. В даній роботі використовується таке визначення терміну «метод»: метод – (від грецького – шлях дослідження пізнання, теорія, вчення) спосіб досягнення мети, шляхом впорядкованої певним чином діяльності; сукупність прийомів і операцій практичного та теоретичного освоєння дійсності. В ґрунтовних дослідженнях проводяться певні процедури або послідовності здійснюваних пізнавальних і перетворювальних дій, операцій та впливів, які реалізуються у процесі вивчення предмета і спрямовані на розв'язання завдань дослідження, таким чином застосовуючи методикою. Під методикою дослідження розуміється весь арсенал аналітичних методів вивчення й аналізу основних складових елементів політичної науки. По суті, методикою – є сукупність прийомів, способів, операцій, практичних рекомендацій по організації і проведенню дослідження в його конкретній формі.

Методологічна база дослідження ґрунтується на теоретичній основі науково-методологічних праць вітчизняних та зарубіжних фахівців із питань транскордонного співробітництва та геополітики. Основні методи отримання інформації в даному політологічному дослідженні: спостереження, порівняння,

аналіз та синтез, історичний метод, індукція та дедукція, структурно-функціональний метод, ідеалізація, аксіомізація, логічний.

За допомогою цих методів, здійснювалось спостереження за об'єктами та суб'єктами міжнародних відносин в контексті транскордонного співробітництва (регіональною політикою), реалізацією спільних проектів, політичними домовленостями між урядами та регіонами, прийняттям законів третіх країн які так чи інакше впливають на Україну; моделювання та прогнозування політичних ситуацій.

Для дослідження транскордонного співробітництва в сучасній геополітичній ситуації застосовується також метод порівняння. Порівняння – пізнавальна операція, що лежить в основі суджень про подібність або відмінність об'єктів. За допомогою порівняння виявляються якісні та кількісні характеристики політики транскордонного співробітництва. Порівняти – це зіставити одне з іншим з метою виявити їх співвідношення. Найпростіший і важливий тип відносин, що виявляються шляхом порівняння, – це відносини тотожності і відмінності. Слід мати на увазі, що порівняння має сенс тільки в сукупності однорідних предметів, що утворюють клас. Порівняння предметів в класі здійснюється за ознаками, істотним для даного розгляду, при цьому предмети, порівнювані за однією ознакою, можуть бути непорівнянні по іншому. Порівняння є основою такого логічного прийому, як аналогія, і служить вихідним пунктом порівняльно-історичного методу. Цей метод дозволяє порівняти підходи до співробітництва за сторони України, Польщі та Білорусі, визначити спільне та від'ємне у поглядах на розвиток регіону, порівняти отриману інформацію, виявити зміни та тенденції у цьому напрямку.

Структурно-функціональний метод розглядає транскордонне співробітництво як структурний компонент міжнародних відносин, де кожний компонент виконує свою важливу функцію для забезпечення ефективної діяльності цілісної системи. Міжнародні відносини, в свою чергу, мають свою підсистему, структурні компоненти якої послідовно впливають на елементи транскордонної співпраці та політичну поведінку груп впливу у регіонах.

Використання соціологічного і політологічного аналізу дозволило виявити залежність України від геополітичної ситуації навколо. Зовнішня політика важливих для України держав відіграє значну роль у формуванні геостратегії. Напружені стосунки з однією групою країн вимушують шукати інші, з якими співпадають інтереси. Політична поведінка населення також є вирішальною у цьому питанні, оскільки за допомогою виборів, населення дає чіткий сигнал щодо подальших кроків влади у питанні інтеграційних процесів України до євроатлантичного середовища або інших.

Історичний і логічний методи, використовуються комплексно для дослідження історії взаємовідносин держав, а також їхньої співпраці впродовж минулих років. Дані методи необхідно поєднувати з аналітичним, та оцінювати історію по різних факторам, таким як: зміна влади, курсу зовнішньої політики або пошуку інших закономірностей у реалізації спільних проектів. Також дані отримані за допомогою цих методів порівнюються – як наслідок отримана нова інформація щодо впливу геополітичних факторів на транскордонне співробітництво між Україною, Польщею та Білоруссю.

Аналіз та синтез є пізнавальні розумові операції, під час яких об'єкт розглядається як єдність різноманітного. Аналіз – метод дослідження, який включає в себе вивчення предмета за допомогою мисленого або практичного розчленування його на складові елементи (частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення). Кожна із виділених частин аналізується окремо у межах єдиного цілого. Це дозволяє розглянути окремі елементи транскордонної співпраці, міжнародних відносин, визначити місце та роль кожного суб'єкта та об'єкта таких відносин.

Синтез – це метод наукового пізнання, що передбачає з'єднання окремих сторін, елементів, властивостей, зв'язків досліджуваного об'єкта, котрі були відокремлені у процесі аналізу, та вивчення його як єдиного цілого. Це не довільне поєднання частин, елементів, а діалектичне ціле. В результаті синтезу виявляється якісно нове утворення, властивості якого обумовлюються внутрішнім взаємозв'язком і взаємозалежністю елементів. Також в процесі

дослідження були використані протилежні за змістом та напрямком розумових процедур методи індукції та дедукції, які дозволяють прослідкувати рух думки про річ. Індукція – це перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про окрему частину робиться висновок про об’єкт загалом. При цьому дослідник рухається від часткового, одиничного через особливе до загального. Індуктивні узагальнення завжди мають проблемний, (імовірний) характер. У дослідженні індукція дозволяє робити висновки про характер взаємозв’язку предмету з об’єктом роботи. Цей метод, який ґрунтується як на вже наявних знаннях, так і на отриманих шляхом абстрагування, був використаний для загального осмислення проблематики роботи і виділення основних напрямків дослідження.

Дедукція – це процес, в якому висновок щодо якогось елементу робиться на підставі знання загальних властивостей усієї множини. Наукове дослідження рухається від загального до часткового (одиничного). Дедуктивний висновок дає змогу краще пізнати одиничне, оскільки з його допомогою отримується нове знання, що певний предмет або явище має ознаки, які властиві усьому класу. Дедуктивний метод дозволяє в роботі на основі отриманих знань про механізми, налагодження відносин, контролювання виконання домовленостей, робити нові висновки про взаємозалежність геополітичної ситуації із динамікою ситуації на кордоні між Білоруссю, Польщею та Україною.

Наступним, на що треба звернути увагу при дослідженні даної проблематики – це принципи, на базі яких буде побудована наукова робота. Методологічними принципами називаються вихідні положення наукової теорії, що виконують функцію обґрунтування її змісту та визначають напрям і спосіб вивчення предмета дослідження.

Виходячи з того, що дослідження повинно бути абсолютно безпристрасним, необхідно дотримуватись принципу об’єктивності. Керуючись ним, дане дослідження орієнтоване на об’єктивні та найбільш достовірні наукові дані. Це дозволило уникнути загальних вражень про природу досліджуваного

об'єкту, симпатії або антипатії до того чи іншого політичного лідера, або зовнішньополітичного курсу які будуть розглядатись в даній роботі.

Принцип загального зв'язку й взаємодії виражає зв'язок усього з усім, загальне вираження залежності між явищами, відбиття взаємозумовленості й існування, а також їхнього розвитку. Головна увага приділяється науковому знанню з урахуванням та поєднанням всіх точок зору, висунутих з даної проблематики.

Принцип комплексності висвітлює основні, найбільш загальні питання, які стосуються інформаційного суспільства в цілому, розвиток в ньому інформаційних технологій та співвідношення останніх з вузькими питаннями про їх роль та вплив на перебіг виборчої кампанії. Крім того, принцип комплексності дає можливість всебічно і глибоко з'ясувати існуючі відмінності досвіду України від інших держав, точніше встановити їх специфіку, місце та роль у житті суспільства.

Для аналізу всіх умов існування досліджуваного об'єкту та виділення головних, суттєвих властивостей, зв'язків і тенденцій його розвитку використовується принцип конкретності. У категоріях та поняттях, що використовуються, повинен бути відображений весь накопичений досвід політологічної науки по даній проблематиці та всі характерні особливості й ознаки, і тільки в такому випадку можливо отримати конкретний зміст.

Отже, конкретизувавши методи та принципи, які були використані в процесі дослідження поставленої проблеми, можна зауважити, що це важливий етап у написанні роботи, оскільки від якості та доречності обраного інструментарію буде залежати якість проведення даної роботи.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ, ПОЛЬШЕЮ ТА БІЛОРУССЮ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ

2.1. Теоретичні аспекти транскордонного співробітництва

Сучасні концепції транскордонного співробітництва передбачають перегляд уявлення про адміністративно-територіальний устрій держав, життя у прикордонних регіонах, вирішення проблем на цих територіях. Як правило, жителі прикордонних територій, найчастіше випробовують на собі усі тяготи обмежень пов'язаних з пересуванням людей, товарів, послуг та інших складових сучасної економіки. Проживаючи фактично на околицях країни, вони можуть відчувати певну послабленість з боку центральної влади, внаслідок чого такі території можуть набути статусу депресивної або відсталі.

На міжнародному рівні для вирішення цих проблем, а також для вирівнювання рівня розвитку європейських регіонів, стирання кордонів між ними, з метою створення єдиної терпимої та процвітаючої Європи в 1980 році була прийнята «Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владою», спрямована на більше тісне співробітництво між прикордонними регіонами в сфері економіки, екології, науки, культури [8].

Ця конвенція визначає транскордонне співробітництво як будь-які спільні дії, спрямовані на посилення та поглиблення добросусідських відносин між територіальними громадами або владою, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін, та на укладання з цією метою будь-яких необхідних угод або досягнення домовленостей [8].

Транскордонний регіон – це територія мінімум двох (в даному дослідженні трьох) різних країн, які мають спільний державний кордон, між якими встановились тісні виробничі і соціально-економічні зв'язки. Система

транскордонного співробітництва зазвичай складається з декількох складових, таких як: суб'єкти, об'єкти, етапи розвитку, принципи, функції та завдання.

Транскордонне співробітництво здійснюється в межах компетенції територіальних громад або влади, визначеної внутрішнім законодавством та базується на реалізації головних принципів європейської регіональної політики: *субсидіарності, децентралізації, партнерства, програмування, концентрації та адиціоналізму*. (Детальніше про складові системи транскордонного співробітництва зображено у Додатку А)

Варто розглянути принципи за якими відбувається транскордонне співробітництво, адже це головні елементи, на основі яких вибудовується політика співпраці між державами. Оскільки Україна остаточно закріпила своє прагнення максимальної інтеграції до Європейського союзу, а значить і до загальноєвропейських принципів вироблення стандартів та здійснення політики, то варто розглядати транскордонну співпрацю в контексті євроінтеграції України. Білорусь хоч і не має на меті євроінтеграції, проте відіграє важливу роль у загальноєвропейському співробітництві. Географічне розташування Білорусі, дозволяє їй отримувати значну економічну вигоду. Проте Білорусь великою мірою залежить від Російської Федерації, з якою укладено договір про союзню державу. Це ускладнює транскордонне співробітництво з країнами ЄС та Україною, але не критично.

Більшість варіантів транскордонного співробітництва здійснюється за такими принципами:

Субсидіарність (громадсько-політичний принцип, за яким вищі суспільні одиниці мають право і повинні розв'язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури не здатні), як базовий принцип, дійсний з часу підписання угоди про Європейський Союз, нині переживає своєрідний ренесанс. Адже згідно Маастрихтської угоди цей принцип є базовим для ЄС: «У сферах, які не входять до окремої юрисдикції співтовариства, воно згідно принципу субсидіарності починає свою діяльність лише в тому випадку, коли буде неможливо достатньою мірою досягнути мети визначених заходів на рівні

держав-членів, і тому в силу їх масштабу чи дієздатності можуть бути здійснені більш ефективно на рівні співтовариства» [59, с.48]. За цим же принципом здійснюється програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна».

Децентралізація. Одвічною дилемою регіонального розвитку є перерозподіл владних повноважень, ресурсів, бюджету, надання диференційованих дотацій із спільного бюджету та фондів ЄС на користь менш розвинутих регіонів з метою досягнення певного вирівнювання економічного розвитку та досягнення політичної стабільності. Отже, поряд із субсидіарністю, саме децентралізація, як перерозподіл повноважень регіонів з метою їх ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив, оптимізації практичного вирішення питань саме на регіональному рівні, а також і як розмежування функцій та повноважень між різними рівнями управління, – становлять дві головні основи системи управління програмою. Важливість цих двох принципів безперечна. Адже їх реалізація (що є метою ефективної європейської інтеграції) посилює відповідальність на місцевому рівні та активізує локальні ініціативи транскордонного співробітництва.

Партнерство. Фактично, партнерство є співробітництвом між суб'єктами різних рівнів (Євросоюз, держава, регіон) територіально-адміністративних одиниць з часу визначення мети до завершення реалізації конкретного проекту. Цей принцип базується на тій умові, що діяльність та розвиток транскордонних регіонів може здійснюватися лише тоді, коли суб'єкти співробітництва постійно та послідовно співпрацюють з метою досягнення спільної мети. Вертикальний сегмент цього співробітництва відображає також і головну умову, специфіку транскордонних взаємозв'язків, а саме: Євросоюз, держави-члени та інші держави мають визначити цілі та розробити стратегічні плани розвитку транскордонних регіонів спільно з регіонами, насамперед із якнайширшим залученням громад, місцевих ініціатив, економічних та політичних суб'єктів регіонів. Співпраця у площині регіон-регіон, як розвиток транскордонного

співробітництва, та співпраця локальних територіальних одиниць, громад також є важливим сегментом вертикального співробітництва.

Програмування передбачає розробку на основі партнерства стратегій розвитку транскордонних регіонів з урахуванням пріоритетних довгострокових та короткострокових цілей. У регіональній політиці Європейського Союзу принцип програмування визначає пріоритет інвестування не окремих проєктів чи дій, а насамперед програм, які мають глибинний вплив на розвиток усього регіону. Стратегія територіального програмування базується на чітко розробленій системі цілей, бо в цьому випадку слід враховувати як інтереси регіонів «знизу», громад у контексті сприяння просторовій ефективності, так і доцільність врахування загальнонаціональних пріоритетів «згори», як сприяння розвитку національної економіки.

Реалізація принципів *концентрації* та *адичіоналізму* означає, що фінансові ресурси, які надає ЄС окремим державам-членам чи суб'єктам територіального, регіонального розвитку мають бути доповнені та розширені за рахунок місцевих джерел. По суті, ці два принципи мають взаємодоповнюючий характер і головною умовою ставлять кооперування та ефективне використання ініціатив, пошук та розвиток власних джерел фінансування програм регіонального розвитку та транскордонного співробітництва. Загальноприйнятим є те, що 50% того чи іншого проєкту фінансує держава-член ЄС, а внесок депресивних регіонів становить мінімум 20%. Ефективна реалізація принципів концентрації та адичіоналізму регіональній політиці Європейського Союзу має подвійну мету, що передбачає посилення та концентрацію наявних ресурсів з метою сприяння реалізації визначених цілей регіонального розвитку; виявлення таких територіальних одиниць, які мають однакові чи подібні проблеми (низький рівень доходів, великий рівень безробіття тощо), що також важливо і для реєстрації та створення статистичної бази найбільш відсталих регіонів, районів, депресивних територій.

Отже створення і розвиток єврорегіонів є головною формою реалізації принципів транскордонного співробітництва в Європі. Але програма

транскордонного співробітництва «Україна-Польща-Білорусь» поширюється на більші масштаби, більшу кількість залучених областей і виходить за рамки єврорегіону «БУГ», куди входять деякі райони трьох країн. Тому варто розглядати таке співробітництво не тільки в рамках єврорегіону, а ширшому масштабі європейської програми транскордонного співробітництва.

Завдяки транскордонному співробітництву вирішується декілька важливих питань. По-перше це є чинником створення глобальної економічної системи, по-друге це є успішною формою вирішення місцевих проблем за допомогою регіонів та суб'єктів господарювання різних країн.

Транскордонне співробітництво означає співпрацю суміжних територій сусідніх держав, тобто визначальним є наявність кордону між співпрацюючими територіями. Можна вживати термін «міжтериторіальне транскордонне співробітництво», коли співпрацюють між собою прикордонні райони чи міста, але неможна говорити про транскордонне співробітництво держав, які не є сусідами [29 с.10].

Проблема формування системи транскордонного співробітництва за європейськими стандартами в Україні є актуальним питанням теорії і практики європейської інтеграції України. Принципово важливим є, по-перше, системний підхід до реальної розбудови євро-регіональної співпраці і відмова від декларацій та імітації єврорегіонального співробітництва в Україні. По-друге, сьогодні розбудова європейського рівня транскордонного співробітництва може стати серйозною конкретною презентацією конкретних дій України, по суті – першим реальним кроком узгодження інтересів Європейського Союзу (далі – ЄС) і України [15].

Таким чином, за допомогою транскордонного співробітництва реалізовується державна політика з урахуванням наддержавних інтеграційних процесів. З іншого боку, таке співробітництво є формою регулювання різноманітних спільних заходів суб'єктів прикордонних територій, але в першу чергу – зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Отже, транскордонне співробітництво є спільною діяльністю керівних органів

прикордонних регіонів сусідніх держав у здійсненні стратегічного управління цими регіонами.

Можна виокремити чотири рівні реалізації транскордонної співпраці:

– *міжнародний рівень*: реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору;

– *державний рівень*: виробляється національна політика транскордонного співробітництва та узгоджуються національні інтереси із загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та регіональних цілей;

– *регіональний рівень*: реалізується регіональна політика транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів держави та місцевих органів влади, здійснюється координація між регіонами сусідніх країн. На цьому рівні для здійснення співробітництва здебільшого створюються такі транскордонні утворення, як єврорегіони, міжнародні асоціації, організації, фонди та Робочі співтовариства;

– *місцевий (локальний) рівень*: здійснюється координація планів розвитку місцевої влади з істотною увагою до регіональних та національних інтересів, відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій. З огляду на набутий досвід розвитку прикордонних відносин транскордонне співробітництво на місцевому рівні здебільшого здійснюється у таких формах: у рамках виконання проектів, шляхом прямих контактів, на рівні Робочих груп [33 с.19].

Ієрархія рівнів здійснення транскордонного співробітництва визначає ієрархію загального бачення співробітництва, стратегічних цілей та завдань за принципом вкладеності і відповідності. При цьому, для кожного рівня необхідним є формування вектора цілі з мінімізацією вектора помилки. Вектор цілі визначається фіксацією стану певного параметру об'єкта транскордонного співробітництва на момент прийняття рішення, його значення при завершенні програми співробітництва (чи його етапу) та технології досягнення поставленої

мети. Вектор помилки мінімізується через визначення базових чинників впливу на процес координації проектів та програм транскордонного співробітництва. Досліджуючи досвід формування системи цілей транскордонного співробітництва, можна виділити певні чинники, що обумовлюють якість їх формування та здійснення (рис. 2.2). Враховуючи минулий досвід прикордонних відносин України, транскордонне співробітництво здійснюється у рамках виконання проектів, шляхом здійснення контактів на рівні Робочих груп.

Спираючись на методологію стратегічного управління у послідовності виконання етапів моделі такого управління:

- формулювання стратегії (розвиток загального бачення та формулювання місії; встановлення довготривалих цілей; визначення, оцінка та вибір стратегії);
- виконання стратегії (організаційне забезпечення – створення структури управління; маркетингове, фінансове, бюджетне, науково-дослідне та інформаційне забезпечення);
- оцінка стратегії (аналіз та оцінка виконання стратегії).

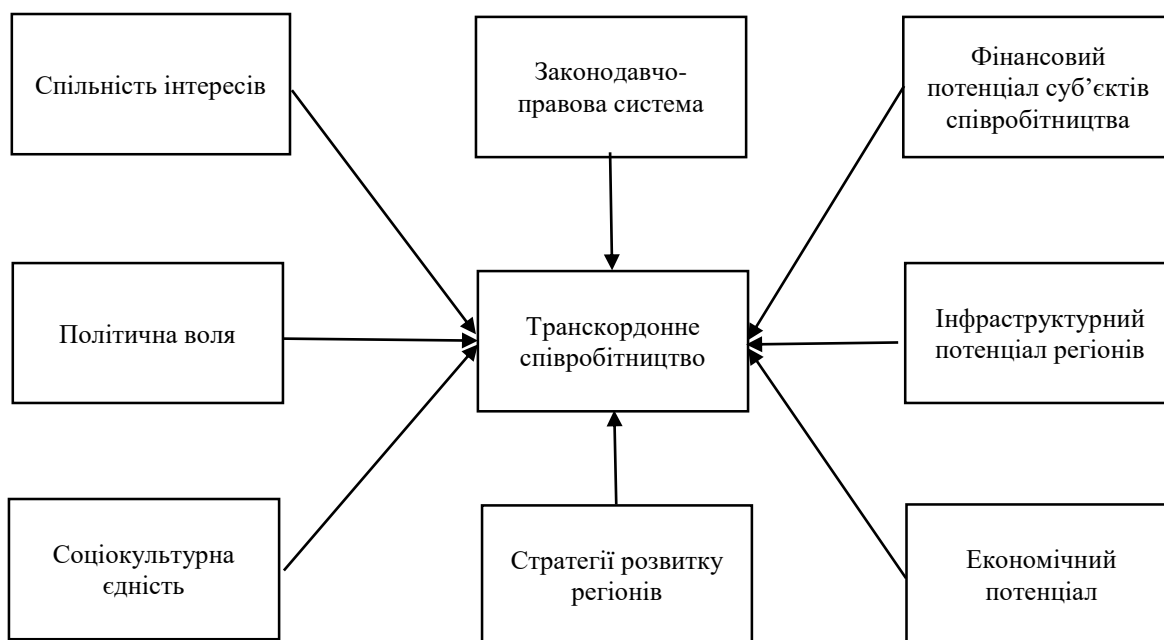

Рис. 2.2. Чинники, що впливають на результативність транскордонного співробітництва [37 с. 63].

Важливим фактором у транскордонній співпраці між державами є стратегічна складова. Будь-яка співпраця в тому числі й транскордонна має свою мету. Мета, ціль, засоби, завдання, інструменти і т.д. є складовими стратегії, яка по суті є загальним планом співпраці, що охоплює довготривалий проміжок часу.

Прикладом стратегічного забезпечення транскордонного співробітництва на наддержавному рівні є відповідний досвід ЄС. Як відомо, найпоширенішою формою транскордонного співробітництва в Європі є єврорегіон. Перший єврорегіон «Єврорегіо» (Euregio) був заснований у 1958 р. Регіонами-учасниками стали землі Нижня Саксонія та Північний Рейн – Вестфалія у Республіці Німеччина та провінції Гелдерланд, Оверейсел та Дренте з боку Нідерландів. Містами-учасниками стали Мюнстер, Енсхеде та Хенджело. Цей єврорегіон бере початок у 1958 р., коли муніципальні об'єднання двох країн організували першу транскордонну конференцію. У 1966 р. була створена робоча група Єврорегіону «Єврорегіо», метою якої було зміцнення співробітництва між регіонами.

У ролі своєрідних локомотивів посилення регіоналізму в Європі та утворення різного роду міжтериторіальних об'єднань виступають регіони Німеччини. Особливою активністю відрізняється земля Північний Рейн Вестфалія, регіональні і місцеві органи влади якої вже давно і активно працюють у галузі транскордонного співробітництва. Результатом цієї роботи стало створення чотирьох єврорегіонів – «Центр-Гронау», «РейнВааль», «Рейн-Маас-Норд», «Маас-Рейн» [29 с. 24-25].

Наприклад, розроблення Стратегії ЄС для регіону Балтійського моря було розпочато в 2009 р., Європа бачила зростаючу зацікавленість у співпраці великих європейських регіонів. Макро-регіональні стратегії дають нові можливості для всебічного розвитку великих регіонів, їх потенціалів та вирішення спільних проблем; додатково розкривають значення ЄС та посилюють горизонтальну політику ЄС. Вони реагують на такі виклики, як:

- погіршення екологічного стану Балтійського моря;

- невикористаний потенціал судноплавства та поліпшення якості води для привабливості Дунайського регіону;
- економічна, соціальна та екологічна різноманітність і фрагментація в регіоні Адріатичного та Іонічного морів;
- територіальні, економічні та соціальні дисбаланси між містами та сільськими районами в Альпах, що необхідно розглянути в майбутній стратегії ЄС для альпійського регіону [60 с. 9].

Важливо підкреслити, що усі заходи транскордонного співробітництва здійснюються в межах державної політики такої співробітництва. З частини 2 статті 11 Закону України «Про транскордонне співробітництво» виходить, що така політика формується та реалізується на перетині чотирьох політик (рис. 2.3): «Державні програми розвитку транскордонного співробітництва розробляються суб'єктами транскордонного співробітництва України, погоджуються центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної регіональної політики, державної політики у сфері економічного розвитку, державної фінансової політики, та Міністерством закордонних справ, а також центральними органами виконавчої влади, до компетенції яких належать питання транскордонного співробітництва, та подаються в установленому законодавством порядку до Кабінету Міністрів України» [12].

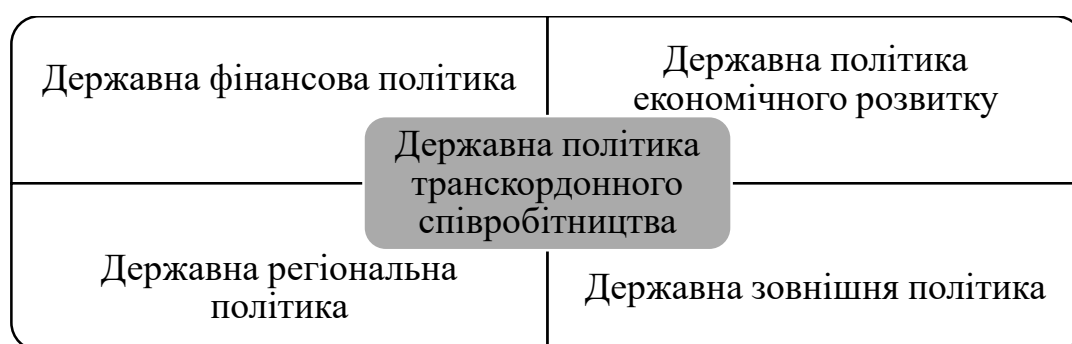

Рис.2.3. Взаємозв'язок політики транскордонного співробітництва з іншими видами політики

Сьогодні політика транскордонного співробітництва здійснюється в основному як політика євроінтеграції для України, і можливість налагодити відносини з ЄС для Білорусі. Для України двері в Єдину Європу були відкриті у

1993 р. підписанням Маастрихтської угоди – цим Європейське економічне співтовариство було офіційно трансформовано в політичне утворення – Європейський Союз. Договір визначив можливість для країн Східної Європи приєднуватися до ЄС [24 с. 14].

Транскордонна співпраця між Україною, Польщею та Білоруссю за підтримки Євросоюзу ґрунтується на загальноєвропейських основах, при наявності усіх необхідних інструментів для продуктивної співпраці. В першу чергу така співпраця дозволяє більш глибоко ознайомитись трьома країнами одна з одною, пізнати культуру і забезпечити комфортні умови для жителів прикордонних регіонів, враховуючи їх особливості. Для усіх трьох країн можна виокремити свої задачі і цілі, які виконує така співпраця. Для України це більша залученість до євроінтеграційних процесів. Здійснюючи різноманітні проекти разом із Польщею, яка є стратегічним партнером, Україна ще більше занурюється у європейський політичний простір, де набуває новий досвід здійснення регіонального управління. В той же час така співпраця з Білоруссю дозволяє підтримувати добросусідські відносини і отримувати взаємовигоду. Для Білорусі можна виділити розвиток прикордонної території, вирішення усіх проблем із ділянкою кордону з Польщею. Оскільки Білорусь як держава в даний час не зацікавлена у більш тісній співпраці з ЄС, то таке співробітництво дозволяє покращити взаємовідносини між різними військово-політичними блоками куди відноситься Польща та Білорусь. Польща в свою чергу зацікавлена розширити свій вплив на Білорусь, для демократизації політичного режиму. Але в транскордонну співпрацю може внести свої корективи політична криза у Білорусі. Після президентських виборів у серпні 2020-го року, офіційна влада Білорусі втратила легітимність, що підтверджується багатомісячними численними протестами. Важливим фактором в цій ситуації є політичні режими. Якщо Україна та Польща демократичні країни, то Білорусь цілком авторитарна, що також викликає певні труднощі у взаємовідносинах. Окрім цього Європейський союз та Україна ввели санкції проти представників білоруської влади та не визнали результати виборів, оскільки вони не мають усі ознаки

сфальсифікованих. Усі ці фактори можуть впливати на транскордонну співпрацю та міждержавні відносини загалом.

2.2. Вплив геополітичних чинників на транскордонне співробітництво України з країнами-сусідами (Польщею та Білоруссю)

Варто розглянути геостратегічні пріоритети цих держав в сучасному та історичному вимірі. Взаємопов'язані історичні події залишили значний відбиток і це формує певну особливість на міждержавних відносинах сучасності. В той же час не слід залишати осторонь геополітичні питання загальносвітового масштабу, адже практично будь-які взаємовідносини між державами можуть залежати не тільки від їх двосторонніх відносин а й від певних політичних подій на іншому континенті, що в глобалізованому світі вже є поширеною дійсністю.

Особливістю цих трьохсторонніх відносин є те що, усі країни належать до різних геополітичних координат незважаючи на спільну історію, схожість культур та менталітету. Польща з 1999-го року є членом НАТО, а з 2004-го приєднується до Європейського союзу, виділивши таким чином для себе пріоритет у забезпеченні людської гідності, свободи, права та демократії. Україна також обрала цей шлях, і у 2014-му році, революційним шляхом виборола право на європейський вектор розвитку. В цьому ж році була підписана Угода про асоціацію з Європейським союзом, яка передбачає розширення співпраці та глибокої економіко-політичної євроінтеграції. Однак Україна лише прагне до членства у ЄС і НАТО, тому відповідно проводить свою політику на таких самих принципах і засадах прийнятих у цих блоках, та має виконати необхідні умови для реалізації планів щодо приєднання до цих структур. Зовсім протилежною є ситуація у Білорусі. Ця країна має тісні відносини з Російською Федерацією, є членом Співдружності незалежних держав, Організації договору про колективну безпеку, Євразійського економічного союзу. Такі протилежні погляди на внутрішню та зовнішню політику відіграють значну роль у формуванні геополітичних цілей кожної держави. Така ситуація призводить до певної напруги у відносинах, але завдяки транскордонному співробітництву як

одному з об'єднуючих факторів, держави не втрачають контактів і продовжують співпрацювати задля спільного розвитку своїх прикордонних регіонів.

Актуальність дослідження економічної складової транскордонного співробітництва викликана рядом об'єктивних факторів, які вже впливають на розвиток прикордонних регіонів та у значній мірі визначатимуть їх майбутнє у короткостроковій та середньостроковій перспективі. Це обумовлено тим, що транскордонні відносини і транскордонне співробітництво – невід'ємна складова частина – підсистема цілісної системи сучасних міжнародних відносин. Водночас відносини транскордонного співробітництва – це специфічна сфера міжнародних стосунків, яка здійснюється і розвивається у відповідному правовому полі на основі визначених критеріїв і принципів. Визначальним фактором може стати безумовна підтримка Євросоюзом транскордонного співробітництва у рамках Програми сусідства, оскільки ЄС розглядає транскордонне співробітництво як один із важливих інструментів європейської інтеграції [55].

Значного прогресу набуло співробітництво на кордонах у зв'язку з прийняттям Закону України «Про транскордонне співробітництво» у травні 2004 року, та включення його у перелік пріоритетів Концепції державної регіональної політики, затвердженої у травні 2001 року. Саме з цього періоду варто розглядати геополітичні особливості і пріоритети України, Польщі та Білорусі. Згідно закону, держава зобов'язалася підтримувати об'єктивність, відкритість та економічну обґрунтованість відбору проектів та програм транскордонного співробітництва, концентрувати фінансові ресурси на пріоритетних та найбільш обґрунтованих проектах з метою досягнення максимального ефекту їх реалізації, надавати правову, організаційну, методичну та інформаційну допомогу всім учасникам співпраці на прикордонні. А вже з моменту асоціації України з ЄС 2017-го року та закріплення євроатлантичного прагнення в конституції, такі співпраця набула нового виміру і суттєво вплинула на геополітичні чинники, що формують міжнародні відносини в центральному регіоні Європи. Це тим більше є своєчасним і необхідним, оскільки, з одного боку, Україна робить рішучі кроки

у європейському напрямі, а другого – накопичилося чимало проблем та перепон на шляху реалізації транскордонних та інтеграційних устремлінь нашої держави. Наведене визначає, головним чином, той факт, що вказана проблематика є об'єктом активного дослідження чималої когорти авторів як у країнах Європейського Союзу, так і в Україні.

Нинішнє транскордонне співробітництво на новому східному кордоні ЄС має свої історичні коріння. Можна виділити чотири його основні етапи:

– Перший охоплює період існування СРСР і країн соціалістичного табору (до початку 90-х рр. ХХ ст.). До середини 70-х рр. відносини між сусідніми прикордонними регіонами (СРСР – з одного боку, Угорщини, Польщі, Чехословаччини, Румунії, Болгарії – з іншого) були епізодичними і зводилися тільки до співпраці в області культури, проведення різного роду політичних акцій. Пізніше виникли такі форми, як прикордонна торгівля, як правило бартерна, прямі виробничі зв'язки (80-і рр.), виробнича кооперація, створення спільних підприємств, співпраця в галузі прикордонної транспортної інфраструктури. Всі ці форми транскордонного співробітництва були значною мірою політизовані.

– Другий етап пов'язаний з розпадом Радянського Союзу і отриманням реальної незалежності центральноевропейськими державами – колишніми його сателітами (з початку 90-х рр. ХХ ст.). Це період бурхливого розвитку різних форм транскордонної співпраці. Цілком закономірно, що певний час нові суб'єкти «придивлялися» один до одного. А встановлення прикордонних контактів було немов «маленьким кроком» в подоланні «великої дистанції» по налагодженню повномасштабних двосторонніх міждержавних відносин. Звичайно, в цьому процесі не могло не бути певних суперечностей. По-перше, мали місце «внутрішні» суперечності — суперечності між центральними і місцевими органами влади

– Третій етап пов'язаний із започаткуванням програми транскордонного співробітництва «Україна-Польща-Білорусь» у 2004 році. З цього часу реалізувалось безліч масштабних проектів, а сама програма розвивається і

дозволяє залучати все нові й нові інструменти співпраці. В цей час Польща вступає до ЄС, а це означало новий етап як польсько-українських відносин, так і трьохсторонніх між Україною, Польщею та Білоруссю.

– Четвертий пов'язаний з відносно недавніми подіями в Україні та Білорусі. В Україні це нова генерація влади, суспільної свідомості та закріплення євроінтеграційного напрямку розвитку, шляхом революції у 2014-му році. В Білорусі це також масові протести у зв'язку з кризою інституту президента та авторитарного режиму. Ці події хоч і мають різницю у 6 років але мають спільні демократичні засади.

Транскордонне співробітництво на новому східному кордоні ЄС розвивається у вельми специфічному соціальному середовищі. Без урахування реального впливу цього середовища на процеси транскордонної комунікації неможливо зрозуміти їх сутність і прогнозувати тенденції розвитку. По-перше, розширення ЄС в східному напрямі означає вихід його на рубежі безпосереднього територіально-суб'єктного дотику, контакту з ядром, оплотом геополітичної, економічної і військової системи, яка існувала донедавна – Радянського Союзу, тепер функцію такого ядра виконує Російська Федерація. Природним є те, що в нинішніх східноєвропейських державах, у тому числі їх прикордонних регіонах, залишки цієї системи найбільш живучі, виразні і відчутні. Це перш за все виявляється в низьких рівнях їх економічного розвитку.

По-друге, нові східні рубежі значною мірою співпадають з розподільчими лініями східно- і західноєвропейської історії. Історичні і геополітичні долі народів Центральної Європи і Балтії з одного боку і Східної Європи – з іншого, при всій їх формаційній спільності відносно різні. Ці народи входили в різні державні утворення. Якщо перші в геополітичному відношенні орієнтувалися зазвичай на Західну Європу, то історичний розвиток інших проходив під значним впливом євразійських векторів світової політики. І відносини ці склалися по-різному. З погляду історичної ретроспективи, саме в контурі нинішніх нових розподільчих ліній – з тими або іншими географічними відхиленнями — через відмінності геополітичних інтересів Росії, з одного боку, центрально- і

західноєвропейських країн – з іншого – знаходиться один з основних епіцентрів військових конфліктів в Європі. Тому, виражаючись фігурально, можна говорити, що в цій смuzі Європи історично сформувалася негативна «геополітична енергетика». По-третє, вихід ЄС до меж з Україною, Білоруссю, Росією означає також безпосередній етно-цивілізаційний дотик Заходу і Сходу Європи [55].

На усі ці аспекти транскордонного співробітництва впливає ряд вагомих геополітичних особливостей та чинників. Почати варто з того, що вони не стабільні, а є змінними і динамічними, оскільки тісно пов'язані з історичним розвитком територій, політичним ладом держав та напрямками зовнішньополітичних стратегій країн в різні історичні періоди. Серед геополітичних чинників розвитку транскордонної співпраці можна виділити особливості геополітичного положення українсько-польсько-білоруського прикордоння, специфічні риси геополітичних умов розвитку досліджуваного регіону, а також геополітичну ситуацію, що склалася на сучасному етапі.

Геополітичне положення території є складовою частиною геополітичного розвитку, геополітичної ситуації та певною мірою визначає геополітичні інтереси. Виступаючи одночасно як ресурс і як об'єктивне обмеження розвитку держави, геополітичне положення має велике самостійне значення, впливає на розв'язання численних економічних, соціальних, політичних і дипломатичних проблем державного та регіонального рівня. Геополітичне положення визначається як відношення певного об'єкта до інших, що лежать поза ним і справляють чи можуть справити на нього суттєвий вплив. З теоретико-пізнавальної точки зору геополітичне положення конкретизується в оцінці політико, економіко, транспортно-територіального положення в розбудові власних кордонів і міжнародних транспортних коридорів з метою посилення інтеграційних процесів і поглиблення транскордонної співпраці. Геополітична ситуація визначається як існуючий на конкретну дату або протягом певного проміжку часу стан геополітичних положень, геополітичних інтересів і взаємодій країн регіону (світу), а також угруповань країн, місць збройних

конфліктів тощо. Поступові зміни у геополітичній ситуації відображаються поняттям геополітичного розвитку. Останній спостерігається у змінах економічного і політичного статусу країн та характеру їх взаємодії, у розпаді й утворенні країн та їх угруповань, у змінах складу угруповань, у появі або зникненні внутрішньодержавних та міждержавних військових конфліктів [21].

Особливу увагу варто звернути на геостратегічне і геополітичне положення українсько-польсько-білоруського прикордоння. Воно розташоване стику міждержавних кордонів трьох країн, положення в зоні стику православ'я і католицизму, своєрідна політична ситуація і співвідношення політичних сил в регіоні роблять цю територію специфічним транскордонним регіоном. Визначальною рисою геополітичного положення українсько-польсько-білоруського прикордоння є розміщення між двома геополітичними силами світу – Західною Європою (ЄС) і Росією, а близькість до першої зумовлює європейську орієнтацію суспільства транскордонного регіону Білорусі так і України в цілому. Звідси випливає розвиток транскордонного співробітництва між прикордонними територіями України, Польщі та Білорусі. Крім того, значний вплив на транскордонні процеси співпраці є факт входження деяких регіонів України та Білорусі в минулому до складу Речі Посполитої, що визначило господарське та культурне зближення територій трьох країн.

Політико-географічне положення (ПГП) прикордоння – це його геопросторове відношення до історичної дійсності у системі державних територій (країни, державні структури, державні кордони), що перебувають поза ним і мають на нього суттєвий вплив, особливо в контексті розвитку транскордонної співпраці [17 с. 15]. Воно має історичну тяглість, оскільки залежить від змін соціально-економічного і політичного потенціалу території та змін геополітичної обстановки. З топологічного боку, ПГП українських та білоруських областей є периферійним в державі, але характеризується центральністю в Європі. Вони розміщені між двома центрами світової потуги: Західною Європою і Росією. Позитивною стороною політико географічного положення Волинської, Львівської, Закарпатської, Брестської та Гродненської

областей є сусідство з Польщею як країною ЄС і яка є своєрідними «воротами» України та Білорусі в Західну Європу. Через названі області проходять найкоротші шляхи СНД та України до країн Західної Європи, а також між країнами Балтійського і Чорноморського регіонів. Центральне положення в європейській геополітичній системі є вигідним для налагодження економічних і культурних стосунків України з Польщею та Білоруссю в рамках транскордонної співпраці. Особливостями сусідського ПГП областей України та Білорусі є:

1) території Волинської, Львівської областей та практично усієї сучасно території Білорусі певний час, з перервами, входили до складу Польської держави, що вплинуло на формування економічних відносин і духовного світу населення;

2) значна кількість поляків проживає в Україні та Білорусі, а з польського боку кордону – значна кількість українців та білорусів, згодом переселених з українських та білоруських етнічних земель. Це сприяє налагодженню суспільних контактів між прикордонними територіями і, відповідно, сторони зацікавлені у транскордонному співробітництві.

Державний кордон створює різницю суспільно-політичних та соціально-економічних потенціалів і виконує роль не тільки гальмівного фактора розвитку прикордонних територій України та Польщі, а й активізує соціально-економічний розвиток цих територій на основі компенсаційності територіального положення прикордонних регіонів. Кордон починає все більше відігравати контактну функцію, зменшуючи значення бар'єрної. Хоча на сучасному етапі розвитку кордон з польського боку є східним кордоном ЄС і НАТО, що значно впливає і в подальшому буде впливати на особливості транскордонного співробітництва між суміжними державами. Можливою є активізація вказаного вище виду співпраці завдяки виділенню коштів ЄС на реалізацію різноманітних програм соціально-економічного розвитку та облаштування кордону в польсько-українсько-білоруському прикордонні. У цьому контексті важливим є новий бюджетний цикл ЄС на 2021–2027 рр. Фінансова підтримка буде надаватися країнам-сусідам ЄС на впровадження

Європейської політики сусідства через новий Європейський Інструмент Сусідства і Партнерства та проект ЄС «Східне партнерство», який покликаний сприяти покращанню співробітництва шляхом забезпечення інтегрованого та зрівноваженого регіонального розвитку.

Економіко-географічне положення (ЕГП) українських, польських та білоруських прикордонних територій характеризується положенням в зоні контактної взаємодії і стику територіально-господарських структур трьох країн, близькістю до західноєвропейського ринку товарів і послуг. Тут здійснюється тісна взаємодія господарств сусідніх територій у різних формах зовнішньоекономічної діяльності – прикордонна торгівля, інвестиційна діяльність, трудова міграція та ін. Характерною рисою ЕГП є відносно однакове розташування українського прикордоння по відношенню до основних економічних центрів України – Києва, Польщі – Варшави, Білорусі – Мінська а також відносна близькість до польських регіональних економічних центрів – Любліна, Замістя, Холма, Ряшова. ЕГП польського прикордоння відзначається відносною близькістю розташування до столиці своєї країни, а також українських економічних центрів – Львова, Луцька, Ковеля, Ужгорода; білоруських – Бресту, Гродно, Мінська. Відносна віддаленість від основних промислових і науково-технічних центрів держави та периферійність території впливають на рівень соціально-економічного розвитку і ступінь сформованості територіальної структури господарства українських областей і значно стримують економічний розвиток регіону. Тому для поживлення економічного розвитку об'єктивним є налагодження транскордонного співробітництва з розвинутішими регіонами суміжних держав. Крім того, прикордонне положення областей може позитивно сприяти активній участі їх в міжнародному і міжрегіональному поділі праці, у транзитному транспортному обслуговуванні експортно-імпортних перевезень. Особливості ЕГП цієї території визначають її як транскордонний регіон, де відбувається тісна взаємодія господарських структур прикордонних територій держав-сусідів. Використання зручностей і вигідних сторін ЕГП, таких як компліментарність і компенсаційність, на

регіональному і локальному рівнях повинні служити основою для розробки концепції транскордонного співробітництва [17 с. 15].

Окрім економічної вигоди, що безумовно є одним з найголовніших чинників такої співпраці, варто згадати й інші чинники, які становлять загрозу як транскордонній співпраці, так і міждержавних відносин загалом.

По-перше, Україна знаходиться у фактичному стані гібридної війни з Російською Федерацією, тому існує постійна загроза нових втрат як людських так і ресурсних. Роль Російської Федерації, в цьому настільки важлива, що подальша доля українських громадян знаходиться у невизначеному стані, а натомість Україна знайшла засоби ситуативного захисту в глибокій інтеграції з ЄС. З погляду геополітики, Україна зацікавлена в якомога швидшому процесі євроінтеграції і вступу до НАТО, оскільки в нинішній ситуації це єдина можливість отримати як союзників так і практичну допомогу.

По-друге, Білорусь є найбільшим союзником Російської Федерації, практично в усіх сферах відносин. Це в свою чергу призводить до непорозумінь Києва та Мінська. Задля ефективного співробітництва, між державами мають бути дружні відносини, довіра та гарантії. Відносини Білорусі та Росії підривають довіру між Україною та Білоруссю, а недружні кроки Мінська і подекуди ситуативний нейтралітет щодо принципів для України питань віддаляють взаєморозуміння між цими країнами. Також політична криза після невизнаних Україною та ЄС президентських виборів у Білорусі в серпні 2020-го року, ставить на паузу дипломатичні діалоги з офіційним Мінськом і залишає це питання в невизначеності до врегулювання ситуації. Наступ на демократію, зближення з РФ, арешти протестувальників – усе це ставить під загрозу подальшу співпрацю з Білоруссю.

По-третє, агресивна політика Російської Федерації до України та високорозвинутого світу в цілому, в т.ч. і до Європейського союзу. Росія, за аналогією по відношенню до Білорусі, продовжує розглядати Україну як частину своєї зони впливу, що фактично вже не є дійсністю. Використовуючи вагомий вплив, Росія зацікавлена як у розпаді Європейського союзу так і в

занепаді незалежної України. Цей фактор є найнебезпечнішим чинником, який вже руйнує системи європейської безпеки.

Враховуючи усі вищезгадані фактори, геополітична ситуація, яка виникла останніми роками в Європі, спонукає держави до швидкої адаптації геополітичних змін, що в свою чергу призводить вироблення адаптивної зовнішньої політики, готовності економічних втрат, збільшення витрат на безпеку, розробку нових рішень. Протистояння між східною та західною цивілізацією набуває нових сучасних форм у вигляді санкцій, пошуку союзників, фінансування приватних армій, пропагандистських інформаційних кампаній. Агресія Російської Федерації по відношенню до України суттєво загострило це протистояння. В результаті цього змінилась зовнішня політика України. На зміну позаблокового статусу, Україна закріпила курс на ЄС і НАТО в конституції, асоціація з ЄС відкрила нові можливості для економіки і розвитку. В той же час агресія білоруського силового апарату до свого населення вже призвело до остаточної втрати легітимності й без того сумнівних результатів виборів, а взаємні санкції між ЄС-Україною та Білоруссю призводять до похолодання відносин між цими країнами. Однак таке похолодання рано чи пізно мало б статись, особливо це стосується україно-білоруських відносин. Незважаючи на глибоку співпрацю у різних сферах, офіційний Мінськ не продемонстрував готовності до засудження військової операції Росії в автономній республіці Крим та в Донецькій і Луганській областях, а також систематичну гібридну агресію щодо України, тому таке «загравання» з обома сторонами конфлікту рано чи пізно мало б створити ситуацію в якій Білорусь мала б визначитись з якою країною співпраця має більшу цінність. Таким чином білоруська влада обрала протилежний від України напрямок, тож тепер можна передбачити більш напружені відносини між цими двома сусідніми країнами, але з огляду на затяжні протести ситуація може швидко змінитись, і Польща з Україною мають бути до цього готові.

2.3. Вплив геополітичних чинників на транскордонне співробітництво України з країнами-сусідами.

Варто детально розглянути співпрацю між Україною, Польщею та Білоруссю, яке відбувається в рамках програм транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» з 2004-го року, оскільки це основна та найбільша програма співпраці, яка охоплює більшість прикордонних територій цих країн.

По польській стороні Програма включає одиниці НТОСЗ (англ. -NUTS3) (2008), а в Україні та Білорусі - територіальні одиниці на рівні областей.

Територія Програми поділяється на основні та прилеглі регіони:

– Польща:

Субрегіони основної території: Кросненський та Перемишльський (Підкарпатське воєводство), Бялостоцький, Ломжинський та Сувальський (Подляське воєводство), Бяльське та Хелмсько-замойський субрегіони (Любельське воєводство), Остроленцько-седлецький субрегіон (Мазовецьке воєводство); о Прилеглі регіони: Жешівський та Тарнобрезький (Підкарпатське воєводство); Пулавський та Любельський (Любельське воєводство);

– Білорусь:

Основна територія: Гродненська та Брестська області; о Прилеглі регіони: Мінська (включаючи м. Мінськ) та Гомельська область;

– Україна:

Основна територія : Львівська, Волинська, Закарпатська області;

Прилеглі регіони: Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська області [41].

Територія, в межах якої здійснюється програма транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» позначена на рисунку 2.4.

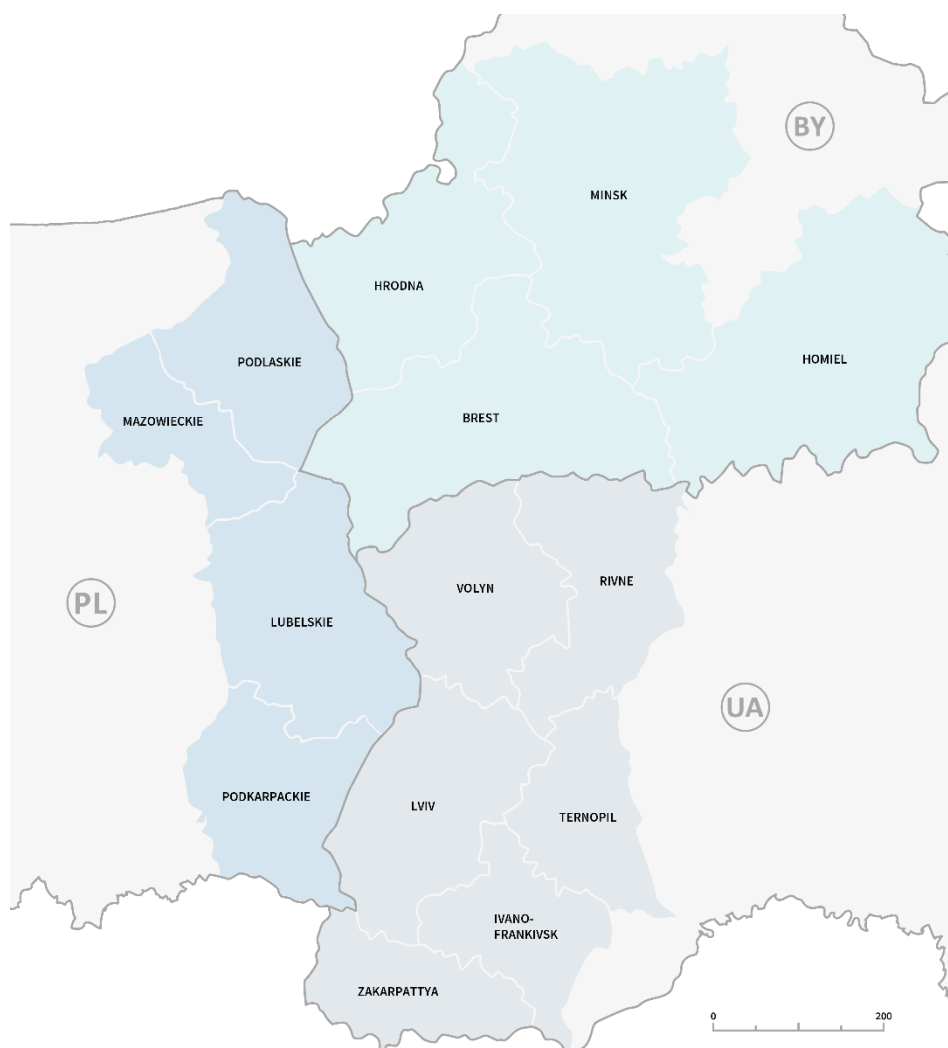

Рисунок 2.4. Територія Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна

Населення території, що бере участь у програмі складає приблизно 20.9 млн. осіб (2013/2014), з яких 6.2 млн. проживають в польській частині, 7.2 млн. - в білоруській частині і 7.5 млн. - в українській. Детальна інформація про регіони, площу та густоту населення на цій території представлена у Додатку Б.

Як і кожна програма транскордонної співпраці, україно-польсько-білоруська має свою стратегію. Стратегія програми прийнята на основі соціально-економічного аналізу, в якому було визначено загальні та регіональні пріоритети країн-учасниць та їх регіонів. Також враховано погляди різних зацікавлених сторін на потреби і проблеми територій.

Загальна мета Програми полягає у підтримці транскордонних процесів розвитку на прикордонних територіях Польщі, Білорусі та України. Стратегія Програми відповідає національним і регіональним стратегіям соціально-економічного розвитку, які повинні бути реалізовані за допомогою стратегічних цілей Програми. У Програмному документі на 2014-2020 рр. визначено три стратегічні цілі ЄС ТКС для транскордонних заходів:

- сприяння економічному та соціальному розвитку регіонів по обидві сторони спільного кордону;
- вирішення спільних проблем, що стосуються навколишнього середовища, здоров'я мешканців та охорони і боротьби зі злочинністю;
- сприяння створенню кращих умов та інструментів для забезпечення мобільності людей, товарів і капіталу.

Програмний документ про підтримку ЄС ЄС Транскордонної співпраці (2014-2020) також включає 10 Тематичних цілей (ТЦ), які країни-учасники можуть обирати для своєї транскордонної діяльності. Програма сприяє досягненню всіх згаданих вище стратегічних цілей і визначених потреб регіонів шляхом фінансування некомерційних проектів, що відносяться до наступних чотирьох ТЦ і відповідних пріоритетів:

1. Промоція місцевої культури та охорона історичної спадщини (ТЦ СПАДЩИНА)

- пріоритет 1.1 промоція місцевої культури та історії;
- пріоритет 1.2 промоція і збереження природної спадщини.

2. Покращення доступності регіонів, розвиток надійного та стійкого до кліматичних впливів транспорту, комунікаційних мереж і систем (ТЦ ДОСТУПНІСТЬ)

- пріоритет 2.1 покращення та розвиток транспортних послуг та інфраструктури;
- пріоритет 2.2 розвиток інфраструктури ІКТ.

3. Спільні виклики у сфері безпеки (ТЦ БЕЗПЕКА)

– пріоритет 3.1 підтримка розвитку охорони здоров'я та соціальних послуг;

– пріоритет 3.2 вирішення спільних проблем безпеки.

4. Покращення управління кордонами та охорона кордонів, управління безпекою, мобільністю та міграцією. (ТЦ КОРДОНИ)

пріоритет 4.1 сприяння ефективності та безпеці кордонів;

пріоритет 4.2 покращення діяльності з управління кордонами, митних і візових процедур [41 с. 8-10].

Одним з головних та першочергових пріоритетів в транскордонному співробітництві є розуміння культури різних народів. Саме тому значну увагу ця програма приділяє промоції місцевої культури, акцентуванні на особливостях культурного життя регіону та охороні історичної спадщини.

Промоція місцевої культури та охорона історичної спадщини спрямована на збереження і розвиток культурної та історичної спадщини країн прикордонного регіону, зміцнення культурних зв'язків і співпраці, покращення іміджу та привабливості регіону а також збільшення життєздатності місцевих громад. Наявність упорядкованих об'єктів культурної та природної спадщини є необхідною передумовою для розвитку транскордонного туризму. Таким чином, туризм був визначений як сектор з найвищим потенціалом з точки зору прибутковості і зростаючих можливостей для зайнятості та інвестицій, особливо на прибережних і сільських територіях. Для кращого використання спадщини цільових регіонів і збільшення кількості виїзного та внутрішнього туризму, певні культурні та природні об'єкти потребують поліпшення, а туристична інфраструктура – подальшого розвитку. Тому підтримка в рамках двох Пріоритетів ТЦЗ буде спрямована на розвиток прикордонного, культурного, історичного та природного потенціалу, а також на розвиток транскордонного туризму. Пріоритети будуть зосереджені на поліпшенні фізичного стану об'єктів культури та культурної спадщини, а також на «м'яких» видах діяльності. Розвиток фізичної інфраструктури повинен доповнюватись діяльністю із зміцнення контактів і співпраці між зацікавленими сторонами в галузі культури

і туризму. Крім того, туристична привабливість та зростання туристичного сектора залежить від різноманітності та якості туристичних послуг, іміджу регіону та відповідної сезонної збалансованості туристичної діяльності. Тому дана тематична ціль також включає заходи, спрямовані на просування та диверсифікацію туристичних продуктів [41 с. 11].

Заходи в рамках ТЦЗ також передбачають фінансування малобюджетних проектів (МБП). Мінімальна сума гранту для такого проекту не повинна бути меншою, ніж 20 000 євро, і не може перевищувати 60 000 євро. Реалізація проектів к рамках ТЦЗ сприятиме досягненню стратегічної мети А «Сприяння економічному та соціальному розвитку в регіонах по обидві сторони спільних кордонів» ЄІС ТКС.

Пріоритет 1. Промоція місцевої культури та історії Запропоновані заходи в рамках даного пріоритету:

- спільні ініціативи та заходи для промоції, розвитку та збереження об'єктів місцевої культури та історії;
- спільні проекти з підтримки, просування та збереження традиційних ремесел і майстерності;
- спільні проекти з промоції туристичних цінностей;
- спільні проекти з підготовки та реалізації інвестицій в туристичну інфраструктуру і послуги з метою збільшення використання культурної спадщини в сфері туризму (наприклад, велосипедні маршрути, навчальні стежки т.д.), включаючи супутню туристичну інфраструктуру для кращого використання культурної спадщини (наприклад, велосипедні стійки, вказівники, інфраструктура для людей з особливими потребами тощо);
- спільне створення туристичних продуктів з урахуванням необхідності захисту культурної спадщини;
- стимулювання співробітництва між установами в сфері історико-культурної спадщини (обмін передовим досвідом, спільні навчання та інша діяльність);

- консервація, збереження та адаптація або розвиток культурної спадщини в туристичних цілях а також соціальних, культурних, освітніх та інших цілях громад;

- спільні ініціативи, спрямовані на покращення об'єктів культурної сфери;

- спільне навчання персоналу та обмін спеціалістами, спрямована на збільшення потенціалу управління культурною спадщиною, розвиток спільних туристичних продуктів і послуг, маркетинг об'єктів спадщини на території Програми та інших наявних ресурсів.

Пріоритет 2. Промоція та збереження природної спадщини Запропоновані заходи в рамках пріоритету:

- спільні ініціативи та заходи, що стосуються промоції та збереження природної спадщини;

- спільне створення туристичних продуктів, пов'язаних з охороною та промоцією природної спадщини;

- розвиток співробітництва між місцевими та регіональними органами влади у сфері раціонального використання природних ресурсів;

- розробка спільних транскордонних стратегій для збереження та використання природних об'єктів, територій і ландшафтів;

- стимулювання співробітництва між установами в галузі охорони природної спадщини (обмін передовим досвідом, спільні тренінги);

- спільні інвестиції в екологічну інфраструктуру, особливо у сфері управління відходами та водними ресурсами з метою збереження природної спадщини;

- консервація, збереження та адаптація або розвиток культурної спадщини в туристичних цілях а також соціальних, культурних, освітніх та інших цілях громад;

- спільне навчання персоналу та обмін персоналом з метою збільшення потенціалу в галузі управління природної спадщини, розвиток спільних

туристичних продуктів і послуг, маркетинг ресурсів спадщини території Програми та інших пов'язаних з можливостями;

– будівництво, реконструкція або модернізація інфраструктури для збільшення використання природної спадщини в туризмі (наприклад, велосипедні доріжки, природні стежки, і т.д.), включаючи супутню туристичну інфраструктуру для кращого використання природної спадщини (наприклад, велосипедні стійки, вказівники, інфраструктура для людей з особливими потребами тощо).

Реалізація Великих інфраструктурних проєктів (ВІП) з метою модернізації об'єктів історико-архітектурної спадщини також передбачена в рамках ТЦЗ (список ВІП які фінансуватимуться, подається у Додатку В).

Регіон характеризується недостатнім рівнем сполучень і розвитку комунікаційних мереж та систем, що є перешкодою у розвитку транскордонних контактів і здійсненні транзитних перевезень і, в результаті, негативно впливає на інвестиційну привабливість регіону. Деякі заходи були вжиті для виправлення цих недоліків у рамках попередньої Програми ЄІСП Польща-Білорусь-Україна 2007-2013, однак потреби в даній сфері все ще залишаються суттєвими. Таким чином, в рамках тематичної цілі «Доступність» будуть підтримані заходи, пов'язані з поліпшенням транспортної доступності, розвитком екологічно чистого транспорту, будівництвом та модернізацією мереж і систем зв'язку та вдосконаленням інформаційно-комунікаційної інфраструктури на території Програми. Реалізація тематичної цілі «Доступність» буде доповнювати заходи, передбачені у тематичній цілі «Спадщина» шляхом поліпшення комунікації та інформаційної доступності у сфері туризму та доступу до об'єктів культурної та природної спадщини. Заходи, заплановані в рамках тематичної цілі «Доступність», будуть також доповнювати заходи тематичної цілі «Безпека», пов'язані з доступом до послуг безпеки, а також медичних послуг (наприклад, скорочення часу реагування служб безпеки/охорони здоров'я). Особливої уваги потребує розвиток місцевих доріг, які відіграють важливу роль в транскордонних зв'язках. Не менш важливим є залучення операторів різних видів транспорту з

метою створення більш швидких та клієнт-орієнтованих перевезень через територію Програми. Всі ініціативи та зусилля, спрямовані на підвищення транспортної доступності регіонів, повинні ґрунтуватися на екологічних рішеннях. Порівняно далеке та периферійне розташування багатьох населених пунктів Програми перешкоджає повному використанню їхнього потенціалу. Заходи, реалізовані в рамках тематичної цілі «Доступність», повинні поліпшити зв'язок та інформаційні потоки між регіонами, одночасно сприяючи економічному зростанню та підвищенню соціально-економічної згуртованості програмного регіону. Підтримка в рамках тематичної цілі «Доступність» сприятиме досягненню стратегічної мети С «Сприяння створенню умов для забезпечення мобільності людей, товарів і капіталу» ЄІС ТКС.

Пріоритет 1. Покращення та розвиток транспортних послуг та інфраструктури Запропоновані заходи в рамках пріоритету:

- спільні інвестиції в якість і доступність соціальної та економічної інфраструктури, з акцентом на транспорті, логістичних системах, безпеці;
- спільний розвиток мультимодальних транспортних систем;
- спільна розробка та поліпшення якості існуючих ліній зв'язку;
- спільна підготовка техніко-економічних обґрунтувань для транспортних систем;
- спільні ініціативи щодо сприяння сталим пасажирським і вантажним перевезенням;
- загальні проекти з покращення мобільності людей і товарів;
- спільні дії, спрямовані на підтримку сталого розвитку міст та регіонів;

Розвиток і вдосконалення екологічно чистих низьковуглецевих транспортних систем (у тому числі зниження рівня шуму).

Пріоритет 2. Розвиток інфраструктури ІКТ Запропоновані заходи в рамках пріоритету:

- спільні ініціативи з розвитку та вдосконалення якості існуючої інфраструктури ІКТ;

- спільні проекти з підготовки техніко-економічних обґрунтувань, пов'язаних із створенням мереж широкосмугового доступу;
- загальне створення широкосмугових мереж;
- спільні ініціативи у сфері створення цифрових ресурсів та обміну даними;
- спільні ініціативи для забезпечення сумісності інфраструктури ІКТ.

Реалізація ВІП, пов'язаних із створенням/модернізацією транспортної інфраструктури, що має транскордонне значення, також передбачена в ТЦ 7 (перелік усіх ВІП, які фінансуватимуться, подається у Додатку В).

Периферійні прикордонні райони характеризуються низькою якістю життя населення в різних аспектах, починаючи важкими матеріальними умовами і поганим доступом до ринку праці, і закінчуючи недостатнім забезпеченням соціальної інфраструктури, ускладненим доступом до послуг охорони здоров'я. Реалізація тематичної цілі «Безпека» буде сприяти поліпшенню якості життя мешканців території Програми шляхом полегшення доступу до послуг системи охорони здоров'я, протидії поширенню захворювань через кордони, а також розвитку соціальних послуг, ринку праці та мінімізації безробіття. Підтримка в рамках тематичної цілі «Безпека» сприятиме досягненню стратегічної мети «Вирішення спільних проблем в галузі навколишнього середовища, охорони здоров'я та безпеки» ЄІС ТКС.

Пріоритет 1. Підтримка розвитку охорони здоров'я та соціальних послуг
Запропоновані заходи в рамках пріоритету:

- спільні ініціативи з розширення доступу до охорони здоров'я;
- спільні дії, спрямовані на запобігання поширенню захворювань людей, тварин і рослин через кордони;
- спільні ініціативи, спрямовані на підтримку розвитку охорони здоров'я населення;
- спільні ініціативи, спрямовані на підтримку розвитку соціальних послуг;

- спільні проекти зі стимулювання співпраці між установами в галузі боротьби з безробіттям.

Пріоритет 2. Вирішення спільних проблем безпеки Запропоновані заходи в рамках пріоритету:

- спільні ініціативи, спрямовані на підвищення безпеки користувачів транспортних мереж;

- спільні ініціативи, що стосуються підготовчих дій у випадку стихійних лих, екологічних катастроф і надзвичайних ситуацій;

- спільні ініціативи щодо запобігання природним і техногенним катастрофам;

- спільні проекти в галузі попередження та боротьби з важкими та організованими злочинами;

- спільні дії для розвитку співпраці правоохоронних органів, поліції та митних служб (обмін спецінформацією);

- підвищення кваліфікації працівників служб, що займаються рятувальними діями і вдосконалення навичок спільного ефективного реагування на ризику;

- розробка спільних систем із запобігання, моніторингу, реагування та аварійного відновлення.

Реалізація цієї цілі забезпечить підвищення ефективності діяльності прикордонної інфраструктури та процедур, а також покращення безпеки кордонів. Збільшення пропускної спроможності прикордонних переходів та рівня їхньої безпеки є передумовою для досягнення інших цілей Програми. Усунення адміністративних, організаційних та інфраструктурних перешкод у переміщенні товарів, послуг і людей через кордони є умови повного використання і розширення соціально-економічного потенціалу території Програми. В рамках тематичної цілі «Кордони» буде підтримуватись діяльність, спрямована на прозорість і ефективність процедур прикордонного і митного контролю. Ці заходи повинні забезпечити прискорення процедур та привести до

очікуваного результату – швидкого і безпечного перетину кордону. Діяльність, пов'язана із запобіганням та боротьбою з нелегальною міграцією та контрабандою, боротьбою з організованою злочинністю, а також протидією та ліквідацією незаконної торгівлі рідкісними і зникаючими видами також буде фінансуватися у рамках тематичної цілі «Кордони». Крім того, будуть фінансуватись заходи, спрямовані на малий прикордонний рух, а також роботу прикордонних та митних служб. Підтримка, надана в рамках тематичної цілі «Кордони», сприятиме досягненню стратегічної мети С «Сприяння створенню кращих умов та інструментів для забезпечення мобільності людей, товарів і капіталу» ЄІС ТКС.

Пріоритет 1. Сприяння ефективності та безпеці кордонів Запропоновані заходи в рамках пріоритету:

- спільні ініціативи щодо адаптації та розширення існуючих прикордонних переходів для пішоходів і велосипедистів;
- спільні ініціативи щодо поліпшення інфраструктури перетину кордонів;
- спільне створення узгодженої системи знаків і візуальної ідентифікації на прикордонних переходах;
- спільні проекти, що стосуються обладнання існуючих прикордонних переходів, що дозволяють оптимізації їх роботи;
- спільна розробка і модернізація інфраструктури прикордонних переходів.

Пріоритет 2. Покращення діяльності з управління кордонами, митних і візових процедур Запропоновані заходи в рамках пріоритету:

- спільні ініціативи для створення можливостей прискореного оформлення пасажирів, які рідко перетинають кордон;
- спільні ініціативи щодо спрощення процедур перетину кордонів та підготовки персоналу прикордонних і митних служб;
- спільні ініціативи, спрямовані на підвищення прозорості та ефективності прикордонного і митного контролю;

– спільні ініціативи для підтримки управління кордонами в сфері запобігання та боротьби з незаконною міграцією і торгівлею людьми, а також боротьби з організованою злочинністю [41 с. 15].

Окремо програмою передбачаються великі інфраструктурні проекти. Це проекти, що включають комплекс робіт, заходів або послуг, призначених для виконання неподільної функції конкретного характеру, що має чітко визначені цілі у всезагальних інтересах, з метою реалізації інвестицій, які матимуть транскордонний вплив і користь, і в бюджеті яких щонайменше 2,5 млн. євро призначається на придбання інфраструктури.

Дана програма враховує широке коло проблем, які можуть вирішуватись за допомогою транскордонного співробітництва. Великі масштаби проектів потребують значні трудові ресурси і великий апарат управління, тому країнами-учасниками програми було прийнято рішення утворити спільні та національні інституційні структури для впровадження Програми.

Функції управління належать наступним органам (Додаток Д):

- спільний моніторинговий комітет (СМК);
- орган управління (ОУ), що знаходиться в Міністерстві економічного розвитку Республіки Польща;
- національний орган (НО) у Польщі, що знаходиться в Міністерстві економічного розвитку;
- національний орган у Білорусі, що знаходиться в Міністерстві закордонних справ;
- національний орган в Україні, що знаходиться в Міністерстві економічного розвитку та торгівлі;
- Спільний Технічний Секретаріат-Орган-посередник (СТС-ОП), що знаходиться в Центрі європейських проектів Польщі;
- представництво у Бресті, що знаходиться в організації закладі «Брестський транскордонний інфоцентр» – Представництво у Львові, що

знаходиться в Інформаційному центрі підтримки транскордонного співробітництва «Добросусідство».

Функції контролю здійснюються на наступних рівнях:

Незалежні аудитори, обрані бенефіціарами проектів, які відповідатимуть за перевірку витрат на рівні проектів;

– ОУ та СТС-ОП, яким будуть допомагати Контрольно-контактні пункти (ККП) у кожній з країн;

– ККП у Польщі, що знаходиться у Центрі європейських проектів Польщі;
о ККП у Білорусі, що знаходиться в Центрі міжнародної технічної допомоги ЄС у Білорусі;

– ККП в Україні, що знаходиться в Міністерстві фінансів України.

Функції аудиту належатимуть наступним органам:

– аудиторський орган (АО) – Генеральний інспектор з казначейського контролю Міністерства фінансів Республіки Польща;

– група аудиторів (ГА), що складається з наступних членів:

– представник Польщі – Міністерство фінансів;

– представник Білорусі - Міністерство фінансів;

– представник України – Рахункова палата [41 с. 34].

Таким чином програмою передбачено не лише всеохоплююча робота над розвитком прикордонних територій, а й ефективні функції управління та контролю. Специфіка такого транскордонного співробітництва полягає у значному економічному потенціалі регіону, який має усі необхідні ресурси для реалізації як великих інфраструктурних проектів, так і проектів що спрямовані на розвиток громадянського суспільства; активній участі усіх зацікавлених сторін, великих планах на майбутні етапи програми, значній інституціональній та фінансовій підтримки Європейського союзу. Водночас незважаючи на широкі можливості та перспективи, політична криза у Білорусі може внести значні корективи у стратегію програми.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА БІЛОРУСІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

3.1. Чинники, що гальмують розвиток транскордонного співробітництва на сучасному етапі

Окрім сприятливих до співпраці факторів існує низка загроз та чинників що можуть загальмувати як нинішнє транскордонне співробітництво так і його перспективи.

У розвідці О. Обухової та Л. Стрільчук чинники, що гальмують розвиток транскордонного співробітництва, чітко згруповано у три групи: економічні, політичні й суспільні. До першої групи дослідниці віднесли відмінні темпи, напрями та характер трансформації суспільства, брак фінансових можливостей, оборотних капіталів та банківської інфраструктури, недостатнє інвестиційне забезпечення проєктів. Другу групу чинників утворили неузгодженість правничо-юридичних систем держав регіону, нестабільність економічного законодавства та правничого поля для транскордонної співпраці. До третьої групи було віднесено негативні стереотипи громадської свідомості, психологічну неготовність громадян до співпраці, низький рівень зацікавленості широкого загалу в результатах прикордонного та міждержавного співробітництва [31].

На сьогодні більшість таких проблем з української сторони вже подолано. Але деякі з них залишаються зі сторони Білорусі, особливо в контексті затяжної політичної кризи. В першу чергу це ідеологічні перешкоди, оскільки фактичне керівництво Білорусі розглядає західні країни більше не як партнерів а як опонентів, особливо це стосується Польщі, яка не визнала сфальсифіковані вибори президента Білорусі у 2020-му році, як країна Європейського союзу запровадила санкції проти осіб причетних до захоплення влади і всіляко надає допомогу для білоруських громадян, що постраждали від дій силовиків і тиску влади. З огляду на це, а також на проблемні фактори в Україні та Польщі, можна

виділити наступні чинники що гальмують розвиток транскордонного співробітництва:

- прикордонний режим, пов'язаний із зовнішнім кордоном Європейського Союзу, з різними складнощами, які мають місце на прикордонних переходах і які значно впливають на транскордонні взаємодії;

- відмінності законодавчих та інституційних систем, які ускладнюють розвиток транскордонного співробітництва;

- нерозвиненість технічної інфраструктури (транспорт та прикордонні переходи), яка представляє собою бар'єр на шляху розвитку транскордонної співпраці;

- помітні культурні бар'єри (у тому числі негативні стереотипи), які ускладнюють розвиток транскордонного співробітництва;

- транскордонне забруднення навколишнього середовища, особливо в басейні річки Буг;

- значні відмінності в рівні економічного розвитку, що не сприяє розвитку транскордонного співробітництва.

Низька конкурентоспроможність прикордонних регіонів, викликана несприятливою економічною структурою та неефективним використання трудових ресурсів;

- низька привабливість прикордонних регіонів для зовнішнього капіталу;
- низький розвиток транспортної інфраструктури, в тому числі неефективне використання потенціалу залізничного транспорту;

- старіння населення, особливо з білоруського та українського боків кордону;

- незначний прогрес у процесах інтеграції з Європейським Союзом країн-сусідів);

- процеси метрополізації, що призводять до зниження значущості периферійних регіонів;

- несприятлива геополітична ситуація

Програма ТКС ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 спирається на досвід співпраці польських, білоруських та українських місцевих, регіональних та національних органів влади на прийнятній території, який почав активно набуватися в 1990-і роки. Транскордонне співробітництво з самого початку було зосереджене на спільних проблемах регіонів-сусідів та спрямоване на покращення конкурентоспроможності та привабливості цих регіонів. У рамках Програми Добросусідства Польща-Білорусь-Україна INTERREG III A / Tacis CBC 2004- 2006 було реалізовано 158 проектів із загальним бюджетом ЄФРР та Tacis у 44 мільйонів євро. Впровадження Програми ТКС ЄІСП Польща-Білорусь-Україна 2007-2013 з бюджетом 186 мільйонів євро, виділених на підтримку транскордонного співробітництва, зробило можливим реалізацію 117 проектів.

Існує ряд факторів та організаційно-правових недоліків, що негативно впливають та стримують розвиток транскордонного співробітництва, зокрема:

- низький рівень розвитку прикордонної транспортної інфраструктури, а саме автомобільних доріг до пунктів пропуску через державний кордон, мостів та поромних переправ;

- повільні темпи впровадження сучасних методів контролю в пунктах пропуску через державний кордон;

- законодавчі та інституційні обмеження щодо розвитку малого та середнього бізнесу у прикордонних регіонах України;

- відсутність спільної з іншими державами системи попередження про стихійні лиха та захисту від надзвичайних ситуацій, а також раціонального використання природних ресурсів;

- низький рівень використання туристичного потенціалу прикордонних регіонів та культурної спадщини;

- декларативний характер спільних пріоритетів міждержавного співробітництва, недосконалий механізм спільного планування та обмежені інструменти реалізації спільних із сусідніми державами проектів транскордонного співробітництва;

- відмінність правил та процедур підготовки та фінансування проектів транскордонного співробітництва;
- низька активність учасників транскордонного співробітництва на рівні районів та територіальних громад;
- невідповідність пропускнуої спроможності пунктів пропуску через державний кордон потребам розвитку транскордонного співробітництва;
- нерівний доступ українських учасників до фінансових ресурсів у рамках реалізації спільних з державами - членами ЄС програм прикордонного співробітництва та Стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону;
- недостатній обсяг донорської підтримки проектів транскордонного співробітництва у східних та центральних регіонах України, що створює нерівні умови та призводить до низького рівня обізнаності щодо розвитку транскордонного співробітництва.
- ускладнення перетину державних кордонів через пандемію коронавірусу та карантинні обмеження держав.

Окрім вищезгаданих факторів, що більшою мірою відносяться до організаційно-правових проблем, окремо варто розглянути геополітичні чинники, які є основною перешкодою ефективного співробітництва. Незважаючи на те, що програма транскордонного співробітництва включає три країни Україну, Польщу та Білорусь, через геополітичні суперечності вагомими чинником, що перешкоджає і транскордонній співпраці, і взаємодією з ЄС загалом, є вплив Росії на Білорусь, Україну та Європейський союз. Геополітичний вплив Росії в даній ситуації можна розділити на два напрями:

- комплексна протидія Росії руху України до ЄС;
- політичний та економічний вплив Росії на Білорусь.

Російський тиск на Україну з метою блокування євроінтеграційного курсу Києва здійснювався послідовно та комплексно, з використанням усього наявного арсеналу засобів і інструментів «гібридної війни».

Загалом, використання арсеналу російського «гібридного» впливу зосереджувалося на наступних напрямках. Політико-дипломатичний тиск. За період новітньої історії українсько-російських відносин політичний пресинг Кремля на українському напрямі поступово підсилювався. Під час президентства В. Януковича відносини з РФ здійснювалися в режимі закритого, асиметричного «політико-економічного бартеру» – національні інтереси України в обмін на економічні (в т.ч. газові) преференції з боку РФ. Виразний приклад такого «бартеру» – підписання 21 квітня 2010р. т. зв. «Харківських угод», які передбачали пролонгацію перебування Чорноморського флоту Росії у Криму на 25 років в обмін на газові преференції з боку Росії. До переліку українських поступок можна додати:

- офіційну відмову Києва від перспектив вступу до НАТО;
- відмову від власного трактування ряду історичних подій;
- розширення присутності та посилення впливу РФ у ключових галузях національної економіки;
- підтримку Україною окремих зовнішньополітичних ініціатив Росії тощо. Проте, це не призвело до зміни ставлення російської політичної еліти до України, яка розглядає сусідню країну як об'єкт власних геополітичних інтересів. Навпаки, поступки Києва лише посилили активність РФ на українському напрямі. Хрестоматійним прикладом можна вважати блокування Росією підписання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС.

Отже Росія максимально задіяла усі політико-економічні важелі впливу для зриву підписання Угоди та унеможливлення євроінтеграційного курсу Києва. 31 травня 2013р. був підписаний Меморандум «Про поглиблення взаємодії між Україною і Євразійською економічною комісією», згідно з яким Україна погодилася дотримуватися принципів, зафіксованих у документах Митного союзу. Також заплановано підписання Меморандуму про зближення технічних регламентів України та Митного союзу, що технологічно прив'язувало Україну до цього союзу та, відповідно – суперечило курсу євроінтеграції. Проте, 18 вересня 2013 р. український Уряд прийняв рішення про

підготовку до підписання Угоди про асоціацію з ЄС. Однак, 27 жовтня і 9 листопада відбулися дві утаємничені екстрені зустрічі президентів України та РФ – і після цього, 21 листопада Уряд М. Азарова вирішив призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію з ЄС, а 29 листопада на Вільнюському саміті ЄС В. Янукович відмовився від підписання Угоди.

Майже відразу після такого «інтеграційного розвороту» України через кулуарні домовленості з РФ, було підписано пакет українсько-російських угод від 17 грудня 2013р., зокрема – про надання Україні короткострокового кредиту у \$15 млрд. і зниження ціни на російський газ. Де-факто, це була «плата» Кремля за відмову Києва від євроінтеграції. Таке рішення влади спричинило в Україні масові акції протесту, повалення режиму В. Януковича. Революція Гідності була сприйнята світовою спільнотою як свідчення європейських прагнень українського суспільства. А вже 20 лютого 2014р. розпочалась широкомасштабна збройна агресія Росії проти України. Гуманітарно-інформаційна експансія. Кремль задіяв проти України потужну пропагандистську машину, яка охоплює теле- та радіомовлення, друковані та електронні ЗМІ, кіно, театр і книговидавництво, концертну діяльність, молодіжні субкультури та соціальні Інтернет-мережі, різноманітні громадські та релігійні організації. Важливим об'єктом російського впливу є внутрішньополітична ситуація в Україні, а також окремі політичні й громадські інститути: система влади, місцеве самоврядування, політичні партії та громадські рухи, релігійні організації, ЗМІ. Можна припустити, що «гаряча фаза» інформаційної війни розпочалася восени 2013р. напередодні Вільнюського саміту, де планувалося підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Однією з цілей російської інформаційної (психологічної) війни є «деєвропеїзація» України, компрометація і дискредитація її євроінтеграційного курсу. Для цього російська пропаганда використовувала такі інформаційні тези-фейки:

- Україна є державою, яка не відбулась, і вона не потрібна Заходу (ЄС);
- без економічної інтеграції з РФ і ЄАЕС українську економіку очікує колапс;

– наближення до ЄС руйнуватиме традиції, культуру, самобутність України;

– Україна буде аграрним додатком Європи, там розміщуватимуться лише шкідливі виробництва країн ЄС;

– ЄС очікує деградація і розвал.

У цілому російська пропаганда зорієнтована на руйнацію українського суспільства «зсередини» – через дискредитацію діючої влади, інспірування соціального незадоволення і сепаратистських настроїв у регіонах, просування в українському культурно-інформаційному просторі доктрини «руського мира» і правомірності захисту «співвітчизників» на українській території. Загалом йдеться про дезінтеграцію і знищення української державності. Для дестабілізації зсередини використовується практика «п'ятої колони». У рамках гібридної агресії російська сторона активно використовує фактор проросійських настроїв у східних регіонах України. Задіяна система агентів впливу в соцмережах. Водночас ініціюється діяльність лояльних до РФ політичних сил, громадських організацій, релігійних структур тощо. «Третій сектор» в Україні є об'єктом впливу країни-агресора задля просування ідеології «руського мира», поширення антиєвропейських настроїв, негативного ставлення до євроінтеграційного курсу країни тощо. Економічна війна. Починаючи з середини 2000-х років, важливим інструментом політичного та економічного тиску РФ на Україну стало широке запровадження різноманітних торговельних обмежень. Початком широкомасштабної торговельної війни можна вважати 20 січня 2006р., коли РФ без попередження заборонила ввезення всіх видів української продукції тваринництва, нібито через її низьку якість. Надалі РФ залучала до антиукраїнських торговельних заходів країни-союзники. Зокрема, в червні 2011р. Митний союз (під тиском РФ) запровадив мита на українські метал і труби, підвищив мита на широковживані продовольчі товари – цукор, гречку, картоплю, капусту тощо. Експорт українських солодошів було заборонено зовсім. Гостра кризова ситуація виникла в серпні 2013р., коли Росія інспірувала «митну війну» – всі українські товари, що поставлялись до РФ, були віднесені до

категорії ризикових, і їх експорт до РФ був заблокований. Невипадково ця економічна блокада України розпочалася напередодні Вільнюського саміту, де передбачалося підписання Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Паралельно Росія впроваджувала енергетичний тиск і шантаж. «Газова» війна РФ проти України розпочалася задовго до початку військових дій: першими проявами її стали газові кризи у 2006р. і 2009р., коли Росія припиняла транзит природного газу територією України. Енергетична зброя була ефективною за умов критичної залежності України від поставок ресурсу монополіста, яким виступав ПАТ «Газпром», що давало можливість РФ диктувати ціни на газ. Останнім прикладом є будівництво з явно геополітичними цілями в обхід України газопроводу «Північний потік-2». Узагальнюючи, слід констатувати, що російська сторона використовувала всі наявні економічні важелі впливу:

- підвищення мита;
- заборона експорту українських товарів;
- дискредитація українських товарів в очах європейських споживачів;
- блокування постачань української продукції на ринки третіх країн;
- заборона українського транзиту російською територією до Кавказького регіону та Центральної Азії;
- економічні диверсії.

Усе це здійснюється з метою руйнування української економіки, блокування розвитку контактів Києва і Брюсселя, утримання Києва в зоні власних «привілейованих інтересів». Експансія в кіберпросторі. Українська небезпечною складовою «гібридної війни» проти України є агресія в кіберпросторі. Йдеться про масовані атаки на сайти органів влади і державних компаній, війну в соцмережах, яку розгорнули російські «фабрики троллів». З російського боку діють численні хакерські групи, за якими стоять російські спецслужби. Російська гібридна агресія в кіберпросторі набула розмаху. У 2014р. група CERT-UA (Computer Emergency Response Team of Ukraine) при Державній службі спецзв'язку зафіксувала 216 кібератак ззовні (більше половини з них – на

державні установи). У 2015р. кількість атак збільшилася в 1,5 рази. За останні роки проросійські хакери здійснювали масовані напади на урядові Інтернет-портали та Інтернет-ресурси державних органів, зокрема на сайти Адміністрації Президента, Кабміну, Держспецзв'язку. Були атаковані портали ряду облдержадміністрацій, де хакери завантажували антиукраїнський контент і радянську символіку. Небезпечна кібердиверсія відбулася у грудні 2015р., коли було завдано масований удар по диспетчеру компанії «Укренерго» і шістьом енергокомпаніям, що призвело до відключення енергії у 103 населених пунктах на Заході України. Американські експерти встановили, що ця масована диверсія була здійснена з боку РФ. У грудні 2016р. відбулася масована Інтернет-диверсія проти українського фінансово-банківського сектору – внаслідок хакерської атаки була заблокована робота сайтів Державного казначейства, Міністерства фінансів, Пенсійного фонду. Згодом атаковані Інтернет-ресурси «Укрзалізниці» і Міністерства оборони. Останніми роками СБУ викрила серії диверсійних акцій в кіберпросторі з боку РФ. Зокрема, в березні 2020р. припинено діяльність ряду Інтернет-агітаторів у Дніпрі та Одесі, які за вказівками російської сторони публікували в соцмережах фейки про Covid-19 з метою роздмухування паніки, дестабілізації ситуації і дискредитації влади в Україні. Збройна агресія Росії проти України. «Силовою» складовою «гібридної війни», розв'язаної Кремлем, є окупація і незаконна анексія Криму в результаті масштабної і заздалегідь спланованої військово-політичної спецоперації. Згодом – вторгнення російських військ в окремі райони Донецької і Луганської областей. Російська агресія передбачає кілька сценаріїв, залежно від розвитку подій на українському напрямі:

- приведення до влади в Україні проросійських сил та утримання її у сфері впливу Росії;
- федералізація України з наданням особливого статусу «ДНР» і «ЛНР» з правом впливу на зовнішньополітичний курс, що запобігатиме інтеграції України до ЄС і НАТО;

– «консервація» конфлікту зі створенням на територіях «ДНР» і «ЛНР» зони напруженості і плацдарму для відновлення агресії;

– у випадку провалу «мирних» шляхів підкорення України – її розчленування із захопленням східних і південних областей та возз'єднання суходолом Придністров'я і Криму з територією Росії. Але головна базова мета – встановлення підконтрольності та підпорядкованості України Росії, унеможливлення руху до ЄС і НАТО.

У цьому контексті слід окреслити кілька чинників російської збройної агресії, що негативно вплинули та уповільнили європейську інтеграцію України. Перше. Величезні людські та фінансово-економічні втрати. Конфлікт на Донбасі, за оцінками ООН, є одним із самих смертоносних в Європі з часів Другої Світової війни. За шість років війни на Донбасі загинуло 13 тис. людей, понад 30 тис. поранені, близько 1,5 млн. жителів Донбасу і Криму стали внутрішніми переселенцями. Окуповано 17 тис. км² Донецької і Луганської областей, разом з Кримом це складає 43,7 тис. км² – тобто 7,2% території України. Загальні масштаби економічних втрат, за оцінками експертів, суттєво різняться, залежно від часу та методів оцінки – від \$60-70 млрд. до \$300 млрд.²⁵ Обчислена за непрямим методом (коефіцієнт Т. Пікетті) вартість втрачених активів лише на окупованих територіях Донбасу становить \$32 млрд. (без урахування вартості землі та природних ресурсів). На окупованих територіях залишилося 388 державних підприємств, 4 500 об'єктів державної власності (об'єкти нерухомості) та понад 100 великих підприємств недержавної форми власності. Загалом втрачено близько 50% промислового потенціалу Донбасу. Обладнання окремих підприємств було вивезено на територію РФ або розібрано на металобрухт. Також величезних збитків зазнала українська енергетична інфраструктура. Внаслідок анексії Криму Україна втратила ряд об'єктів паливно-енергетичного комплексу та перспективних територій для розробки вуглеводневих ресурсів, а окупація Донбасу призвела до руйнування нафтогазової інфраструктури та енергетичних об'єктів у Донецькій і Луганській областях. У геополітичному плані російська агресія, з одного боку, призвела до

гострого протистояння на осі Росія-Захід і запровадження антиросійської санкційної політики. З іншого – інтервенція Кремля виявила як обмежену готовність країн ЄС протистояти РФ і посилювати санкційний тиск, так і зростаючі тенденції пошуку діалогу з країною-агресором, відновлення контактів з нею у форматі «business as usual» [42 с. 58].

Вищевказані агресивні дії Росії по відношенню до України також великою мірою впливають на всі галузі економіки і політичні відносини з іншими державами в т.ч. й на транскордонне співробітництво. Велика увага усього керівництва України першочергово зосереджена на захисті держави, а на захист витрачається велика кількість ресурсів. Така ситуація частково послаблює значущість транскордонного співробітництва в національних масштабах, що також є чинником гальмування його розвитку.

По відношенню до Білорусі, Росія також зацікавлена тримати цю країну в зоні свого впливу. Але оскільки Білорусь фактично не чинила жодного супротиву російській експансії, то між країнами не виникло суцільної ворожнечі, не здійснювалось військових дій і загалом ці відносини демонструються як дружні та партнерські. Натомість Білорусь фактично живе в повній залежності від Російської Федерації, а першу чергу енергетичної; на території Білорусі розміщено декілька російських військових баз, створена спільна митна зона, і навіть утворена конфедеративна «Союзна держава», що передбачає глибоку політико-економічну інтеграцію Росії та Білорусі. Відповідно до Договору про створення Союзної держави, країни визначили спільні орієнтири:

- забезпечення мирного та демократичного розвитку народів двох держав;
 - створення єдиного економічного і митного простору;
- забезпечення сталого соціально-економічного розвитку;
- проведення узгодженої зовнішньої політики й політики у сфері оборони;
 - формування єдиної правової системи; проведення узгодженої соціальної політики; забезпечення безпеки і боротьби зі злочинністю.

Росія традиційно є основним торговельним партнером Білорусі й найбільшим експортним ринком для білоруських товарів. За останнє десятиріччя

товарообіг між двома країнами зріс більш ніж у п'ять разів. За 2015-й рік Росія посіла перше місце у зовнішній торгівлі Білорусі. З сумарного обсягу експорту РБ на частку РФ припало 34,4%. Імпорт з РФ склав 57,1% від загального обсягу білоруського імпорту. Порівнюючи з відповідним періодом 2014 року відбулось зменшення експорту на 39,9% та імпорту на 31,3%. При цьому товарообіг зменшився на 34,7% у порівнянні з аналогічним періодом 2014 року і склав 3,738 млрд. дол. США. Білорусь постачає до РФ, головним чином, продукцію машинобудування й сільського господарства. Білоруська промисловість використовує матеріали й комплектуючі російських партнерів. Відзначається досить високий рівень й у сфері будівництва – білоруські будівельники зводять об'єкти соціального й промислового призначення в низці суб'єктів РФ. Російські будівельні компанії здійснюють забудову житла, готелів та бізнес-центрів у Мінську. П'ята частина обсягів російського газу, який постачається до країн Європи, йде через газотранспортні системи Білорусі.

Поряд з взаємодією в рамках «двійки», Білорусь та Росія виступають за поглиблення співробітництва в колективному форматі, беруть активну участь в інших інтеграційних проектах на пострадянському просторі, а саме сформованого Митного союзу Білорусі, Казахстану й Росії «запущеного» з 1 січня 2012 року, Єдиного економічного простору та Євразійського економічного союзу, який вступив у дію 1 січня 2015 року. Сторони координують свої дії на міжнародній арені, відпрацювавши таку форму співробітництва як Програма узгоджених дій у сфері зовнішньої політики, що приймається кожні два роки.

Створено й функціонує регіональне угруповання військ (сил) Білорусі та Росії, здійснюється взаємодія між системами ППО двох країн. У Білорусі й Росії формується єдина нормативна база у сфері боротьби зі злочинністю. На територіях двох держав проводяться узгоджені заходи щодо попередження, виявлення й припинення протиправних дій з боку організованих злочинних угруповань, актів тероризму, торгівлі людьми. Громадяни Білорусі й Росії мають практично однакові можливості для працевлаштування, вибору місця проживання, отримання освіти, медичної допомоги й соціального забезпечення.

При перетинанні білорусько-російського кордону білорусам та росіянам не потрібно проходження прикордонного контролю, митного огляду, заповнення міграційної карти [22].

Дії Росії вказують на те, що її метою є примушення Білорусі до повного економічного підпорядкування, а потім – і до політичного. Протягом останніх декількох років Росія вимагає приватизації ключових білоруських підприємств. Білоруська сторона робила спроби виправити ситуацію, посиляючись на особливий характер двосторонніх відносин, але вагомих результатів не досягла. У питанні про приватизацію білоруси демонструють непоступливість, ухиляючись від продажу російській стороні на прийнятних для неї умовах акцій великих білоруських підприємств [22]. Але політична криза у Білорусі, викликана сумнівними результатами виборів, вимушує самопроголошену владу піти на поступки Росії в обмін на політичну підтримку.

Станом на кінець 2020-го року складно визначити майбутню політичну ситуацію у Білорусі і хто здійснюватиме керівництво державою, з огляду на довготривалі протести які можуть потенційно перерости у збройний конфлікт між протестувальниками та силовими структурами Білорусі і Росії. Враховуючи сильну залежність Білорусі від Росії, авторитарні тенденції у керівництві державою, порушення прав людини, фальсифікацію виборів, санкції ЄС, України та інших держав проти білоруського керівництва, неготовність самопроголошеної влади на врегулювання кризи мирним шляхом та усі вищеперераховані чинники, варто очікувати тимчасового призупинення транскордонної співпраці Білорусі з Україною та Польщею.

3.2. Напрями оптимізації транскордонного співробітництва України з Польщею та Білоруссю в умовах сучасної геополітичної ситуації та безпекового стану у центрально-європейському регіоні

Транскордонне співробітництво в Україні має потужну економічну мотивацію. Україна отримала можливість більш раціонально використовувати своє географічне розташування в Європі за рахунок визначення пріоритетних напрямів транскордонного співробітництва в системі загальнорегіонального розвитку. Українські території в зоні впливу державного кордону завжди мали і мають надзвичайно важливе політичне й економічне значення. Географічне положення України, її роль в геополітичному просторі постійно впливали на формування економічної складової прикордонної співпраці регіонів у центрі Європи, де перш за все, виникають та реалізуються спільні інтереси України і сусідніх держав.

Наразі в Україні транскордонне співробітництво розглядається у двох площинах – як інструмент розвитку прикордонних територій і як чинник реалізації євроінтеграційних прагнень. Головним завданням транскордонного співробітництва України на кордоні з ЄС є подолання наслідків втілення за радянських часів концепції кордону як лінії розподілу і посилення його контактної функції. Це, серед іншого, передбачає недопущення проведення нових розмежувальних ліній після розширення ЄС. З іншого боку, зберігається ситуація фактичного недозавантаження цілого комплексу ресурсів прикордонних регіонів України (людських, виробничих, природних, туристсько-рекреаційних тощо), що формує зацікавленість закордонних партнерів у включенні їх в обіг. Кордон із Білоруссю в майбутньому може стати частиною кордону Білорусі із ЄС, якщо Україна стане членом Європейського союзу, тому використовуючи досвід співпраці транскордонного співробітництва з Польщею, у Білорусі не буде проблем адаптуватись до нових особливостей транскордонної співпраці з Україною.

В Україні транскордонне співробітництво як інструмент підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій та чинник прискорення

інтеграційних процесів відображено у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки. Дана програма визначає: пріоритетні напрями та основні завдання розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки; механізм її реалізації; обсяги та джерела фінансування. Реалізація Програми здійснюватиметься шляхом виконання визначених заходів та проектів транскордонного співробітництва, яким може надаватися державна фінансова підтримка.

У прикордонних регіонах багато спільних цілей, досягнення яких потребує застосування суб'єктами транскордонного співробітництва сусідніх держав єдиного підходу та узгоджених спільних дій, зокрема для запобігання паводкам, розвитку та функціонування транспортної і енергетичної інфраструктури, захисту навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки. Необхідно також разом розв'язувати окремі проблеми, які виникають внаслідок фінансової та економічної кризи, зокрема подолання економічної нерівності та безробіття, збалансування трудової міграції, підвищення рівня ділової активності та зайнятості населення прикордонних регіонів, а також екологічні проблеми, у тому числі підтримки біологічного різноманіття, захисту і збереження спільної культурної спадщини.

Необхідність активізації транскордонного співробітництва в сучасних умовах зумовлена наступними факторами:

- наявністю спільних транскордонних проблем, які необхідно вирішувати шляхом об'єднання зусиль;
- необхідністю гармонізованого регіонального розвитку та економічної кооперації, підвищення конкурентоспроможності регіонів та рівня життя населення периферійних прикордонних територій в умовах глобалізаційних та інтеграційних впливів;
- проблемами розвитку транспортної, інформаційної, підприємницької інфраструктури;
- потребами розвитку туристичної сфери;

- спільними проблемами у сфері екології та охорони довкілля;
- необхідністю активізації людського капіталу регіонів, розвитку науки, освіти та культури;
- необхідністю впровадження ідей євроінтеграції та поглибленням добросусідських відносин.

Враховуючи чинники, що гальмують розвиток транскордонного співробітництва, Україні та Польщі варто спільно зосередитись на подоланні проблем, які походять від цих чинників.

В першу чергу Україні необхідно вдосконалити систему місцевого самоврядування, що вже відбувається в рамках децентралізації. Подальше вдосконалення роботи органів місцевого самоврядування у діяльності транскордонного та міжрегіонального співробітництва може відбуватись за допомогою:

- збільшення повноваження місцевих органів влади та місцевого самоврядування;
- включення відповідних доповнень у проект закону про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» (щодо питань організації, повноважень та порядку діяльності місцевих державних адміністрацій);
- посилення економічної спрямованості співробітництва в рамках європейського прикордонного співробітництва, зокрема в сфері зовнішньої торгівлі, стимулювання розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів та їх участі у єврорегіональних об'єднаннях, особливо в напрямі посилення виробничо-технічної кооперації;
- посилення інформаційної підтримки транскордонних програм із метою підвищення ефективності реалізації транскордонних проектів шляхом розміщення на офіційних веб-сайтах обласних, районних державних адміністрацій, міських рад переліку та умов відповідних програм технічної допомоги ЄС, а також власних регіональних стратегій розвитку транскордонного співробітництва та поширення інформації через мережу дипломатичних і

консульських установ України в країнах-сусідах про проекти в рамках Європейського інструменту сусідства і партнерства з метою пошуку партнерів;

– підвищення якості освіти та рівня забезпеченості органів місцевого самоврядування спеціалістами у сфері транскордонного співробітництва, залучення коштів міжнародної технічної допомоги зі знанням іноземних мов;

– розроблення і запровадження ефективної і прозорої системи проектного менеджменту, моніторингу та оцінки реалізованих проектів шляхом залучення до співпраці з органами влади провідних наукових установ та громадських організацій, які формують громадську думку, сприяють поширенню євроінтеграційних ідей серед населення та відіграють важливу роль у розвитку транскордонного співробітництва;

– систему заходів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю у прикордонних районах та нелегальним переміщенням людей за допомогою спільного патрулювання території, а також систему заходів, спрямованих на забезпечення ефективного обміну інформацією між працівниками правоохоронних органів;

– активізацію транскордонного співробітництва на регіональному рівні через збільшення кількості комунікативних заходів (конференцій, круглих столів, семінарів, громадських слухань, обговорень, дискусій тощо) за участю представників влади, бізнесу і громадськості, зокрема наукової [35].

Реалізація спільних зусиль органів виконавчої влади та місцевого самоврядування прикордонних областей у подальшій розбудові рівноправного взаємовигідного транскордонного співробітництва сприятиме розвитку прикордонної інфраструктури, зміцненню міжнародного авторитету України, соціально-економічному розвитку української держави та її регіонів.

Транскордонне співробітництво, як елемент державної політики, сьогодні займає важливе місце в системі пріоритетів як соціально-економічного розвитку, так і європейської інтеграції України. Крім того, воно дозволяє пом'якшити негативні сторони розвитку регіонів, перебороти їх периферійний статус у державі, поліпшити умови життя населення

Прагматичною суттю транскордонного співробітництва є максимальне задіяння зовнішнього фактора для всебічного соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, з метою запобігання загрози перетворення їх у відсталі периферійні провінції своїх держав. Таким шляхом здійснюється і вирівнювання рівнів регіонального розвитку прикордонних та внутрішніх територій країн.

Першочерговим завданням для України в сфері міжнародних відносин міжрегіонального транскордонного співробітництва на сучасному етапі є вдосконалення і суттєве підвищення ефективності співпраці з центральноєвропейськими країнами – новими членами ЄС. Це визначається на основі офіційно проголошеної в якості основної стратегічної мети української зовнішньої політики – інтеграції України до Євросоюзу.

Міжрегіональне, транскордонне співробітництво в нових умовах здатне перетворитися в дієвий практичний чинник реалізації євроінтеграційних планів України. Стратегічний підхід і програмно-цільові методи в умовах безпосереднього сусідства України з Європейським Союзом створюють передумови для інтенсивного провадження в практику транскордонних відносин прогресивних та ефективних моделей співробітництва [60].

Формування регіональної політики в Україні за європейськими стандартами потребує, насамперед, створення відповідної нормативно-правової бази. Приєднання до європейських законодавчих актів розширює правове поле міжрегіонального (транскордонного) співробітництва, дає можливість передбачити нормами законодавства України встановлення відповідальності регіональних органів влади за спільно прийняті рішення, здійснення контролю за виконанням заходів, що впливають із укладених сторонами угод про транскордонне співробітництво, а також розповсюджує правові норми Європейської конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або владою на міжтериторіальне співробітництво. Водночас у практиці застосування європейських документів не завжди однозначно трактуються окремі положення. У вже згадуваній Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, яка складається з понад тисячі сторінок, існують

посилання на численні регламенти ЄС, що повинні бути імplementовані в законодавство України [35].

Ще одним важливим аспектом на шляху до вдосконалення міжрегіональної співпраці є активізація та розвиток «Східного партнерства», яка поширюється на територію України та Білорусі і надає можливість формувати відносини з ЄС на привілейованих засадах. Насамперед, це стосується залучення фінансової технічної допомоги від ЄС, у тому числі у сфері розвитку транскордонного співробітництва, сприяння прикордонній торгівлі тощо. Однак через наявність низки політичних проблем і відсутність належної системи інформування про потенційні можливості інструментів Східного партнерства та існування непрозорих правил залучення фінансових ресурсів, знижується ефективність використання допомоги в межах відповідних програм.

ЄС пропонує країнам-сусідам привілейовані стосунки, побудовані на взаємному прагненні до спільних цінностей (демократія і права людини, правові норми, правильне керування, принципи ринкової економіки та сталий розвиток). Європейська політика сусідства виходить за рамки існуючих стосунків та пропонує поглибити політичні відносини і економічну інтеграцію. Рівень інтенсивності цих стосунків буде залежати від того, наскільки країни-сусіди поділятимуть ці цінності. Згідно до положень договору ЄПС лишається відокремленою від процесу розширення, і, стосовно країн, що є сусідами держав ЄС, не робить попередніх оцінок щодо майбутнього розвитку їхніх стосунків із ЄС. Стратегічною метою України є вступ до ЄС, тому вона активно використовує усі можливості та інструменти до яких ЄС надає доступ. Білорусь також має доступ до таких можливостей не проголошуючи курсу євроінтеграції, однак зовнішня політика суттєво відрізняється від польської та української.

Досвід регіональної співпраці Польщі та України є одним з найбагатших на даний момент. Республіка Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером для України. На сучасному етапі розвивається всебічний двосторонній діалог та поглиблюється співпраця в перспективних галузях. З Білоруссю також було налагоджено конструктивний діалог міжрегіональної

співпраці, зокрема кілька років поспіль проводився Форум регіонів України та Білорусі за участі президентів обох країн. На таких форумах було підписано низку угод про співпрацю між представниками керівництва областей та бізнес-структурами, що позитивно впливало на економічний потенціал обох країн. Однак в умовах погіршення відносин, такі співпраця опинилась під загрозою.

Взаємодія України з Польщею є важливою складовою частиною європейських інтеграційних процесів, а її прикордонний та міжрегіональний виміри перетворюються у практичний механізм зазначених процесів. Сьогодні в цьому вимірі створено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн. Взаємодія з Білоруссю в рамках міжнародних відносин та транскордонного співробітництва вже показала свій позитивний результат, але затяжна політична криза у Білорусі суттєво вплине на таке співробітництво у найближчій перспективі. Тому Україні та Польщі необхідно розробити альтернативну стратегію транскордонної співпраці на випадок замороження відносин з Білоруссю.

Таким чином можна виділити такі напрями оптимізації оптимізації транскордонного співробітництва України з Польщею та Білоруссю в умовах сучасної геополітичної ситуації та безпекового стану у світі:

– Нормативно-правовий напрям. Вдосконалення законодавства, передача юридичним шляхом в рамках децентралізації повноважень для органів місцевого самоврядування та виконавчої влади на місцях здійснювати управління транскордонними проектами. Налагодження та врегулювання систем взаємного обміну інформацією між державними структурами України, Польщі та Білорусі. Перехід України на усі європейські норми і стандарти, що передбачено Угодою про асоціацією з ЄС. Підготувати законодавство що регулює транскордонне співробітництво до тимчасового замороження відносин з Білоруссю.

– Інформаційний напрям. Інформування громадськості, яка проживає на територіях дії програми транскордонного співробітництва щодо можливої участі у конкурсах, проектах передбачених програмою. Окрема робота в цьому напрямі з представниками органів місцевого самоврядування для підвищення рівня

обізнаності та умов програми. Інформаційні кампанії з метою розвіювання стереотипів на усіх територіях дії програми, промоція регіону для інвесторів. Залучення представників громад до співпраці. Створення брендів областей, міст, громад.

– Економічний напрям. Боротьба з корупцією та контрабандою у митній, прикордонній службі, державних закупівлях на території дії програми та державі в цілому. Вирівнювання рівню економічного розвитку прикордонних територій з центральними, шляхом залучення інвесторів та стимулювання бізнес середовища в громадах. Розвиток туристичної галузі

– Інфраструктурний напрям. Облаштування населених пунктів усіма необхідними засобами для комфортного пересування населення (дороги, тротуари, транспорт, інформаційні вказівники, тощо). Розбудова туристичних та великих інфраструктурних об'єктів (аеропорти, вокзали, пункти пропуску, лікарні, стадіони, житлові комплекси, наукові центри, музеї, тощо). Забезпечення області програми правоохоронними структурами в достатній кількості.

– Екологічний напрям. Заборона вирубування лісів на усій території дії програми транскордонного співробітництва, спільна системна робота над попередженням та ліквідацією наслідків стихійних лих або інших надзвичайних ситуацій. Моніторинг якості повітря та води. Вирішення проблем з утилізацією та переробкою сміття.

– Політичний напрям. Україні вкрай необхідно повернути контроль над окупованими територіями, тому варто наполягати на посиленні санкцій ЄС, США та інших країн проти Росії. В цьому напрямі потрібно якомога більше привертати увагу світової спільноти щодо окупації Криму та Донбасу, винести це питання на порядок денний усіх міжнародних організацій. Україні та Польщі необхідно надати підтримку громадянам білорусі, які постраждали від правлячого авторитарного режиму, посилювати санкції проти державного апарату білорусі доки не зміниться політичний ландшафт у країні. З нової владою необхідно налагодити конструктивний діалог та запропонувати вигідні

умови співпраці. Це дозволить переорієнтувати Білорусь з російського напрямку на європейський.

Отже, оптимізація транскордонного співробітництва дозволить більш ефективно налагодити співпрацю між країнами, впорядкувавши законодавство та інші нормативні документи. Напрями оптимізації мають ще більше розкрити потенціал такої взаємодії. Цілком очевидно, що така співпраця вигідна усім сторонам. Об'єднавши зусилля трьох країн, можна вивести ці території на абсолютно новий рівень життя, забезпечивши при цьому як потреби місцевих мешканців так і розвинути внутрішній та зовнішній туризм. Але значну увагу варто приділити політичному напрямку. Без участі ЄС та України є ризик затяжної політичної кризи у Білорусі, а Росія має чудову поставити Білорусь в ще більшу залежність від неї, придушивши при цьому демократичні прояви у цій країні.

ВИСНОВКИ

Зовнішня політика України завжди була спрямована на налагодження конструктивних і добросусідських відносин з країнами сусідами. Тривалий час, починаючи зі здобуття незалежності, Україна встановила такі відносини з усіма країнами-сусідами. Але враховуючи циклічні зміни зовнішньополітичного курсу, досить часто за короткий період змінювалось стратегічне бачення України та її місце у світовій політиці. Після закріплення євроінтеграційного та євроатлантичного курсу в Конституції, можна стверджувати про остаточне самовизначення, позиціонування і стратегічне бачення України у зовнішніх орієнтирах. Співпраця з такими країнами як Польща та Білорусь, має для України особливе значення. Польща як стратегічний партнер, відіграє для України важливу роль «провідника» в Європейський союз. В цьому аспекті слід розглядати Польщу не тільки як окрему державу, а ще й як представника ЄС. Налагоджений масштабний товарообіг між країнами, зростання економічного потенціалу, стрімкі успіхи Польщі в усіх галузях економіки становить для України зацікавленість в отриманні досвіду проведення реформ і розвитку економіки а також подальшій довгостроковій співпраці у багатьох галузях економіки та політики. З Білоруссю, Україна має також багато спільного: схожа історія, схожі проблеми, подібні системи адміністративно-територіального устрою, подібний економічний потенціал. В сукупності ці фактори сприяли утворенню та успішній реалізації програми транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» за підтримки ЄС.

Геополітична ситуація, яка склалась в центральній Європі після військової агресії Росії проти України, докорінно змінила уявлення про мирне співіснування з сусідніми країнами. Географічне розташування України водночас вигідне та несприятливе, це зумовлено транзитною зоною України між західною і східною цивілізацією, та довгій ділянці незахищеного кордону з Росією, яка постійно здійснює агресивні дії щодо України та Європейського союзу, має потужнішу економіку, військовий потенціал та абсолютну

розв'язаність у своїх військових діях проти України. Білорусь як частина конфедерації Союзної держави відноситься до зони впливу Росії, що також відіграє значущу роль у відносинах з Україною. Незважаючи на різні підходи до політичного світосприйняття, Україні, Білорусі та Польщі вдалось не тільки розпочати програму транскордонного співробітництва в 2004-му році, а ще й суттєво її розвинути та масштабувати. Однак несприятлива геополітична ситуація та політична криза у Білорусі спонукає шукати нові формати транскордонної співпраці з огляду на загрози, що становить авторитарна політична система, яка в даний час не здатна забезпечити змінність влади. Усі ці фактори є чинниками проблемної ситуації, навколо якої з'являється необхідність пошуку нових форматів взаємодії між учасниками програми транскордонного співробітництва.

Дослідивши повною мірою сутність транскордонного співробітництва України, Польщі та Білорусі, специфіку та програму, вдалось виявити проблеми, які потребують оптимізації по шести напрямам: політичному, екологічному, інфраструктурному, економічному, інформаційному, нормативно-правовому. Вдосконаливши певні аспекти цих напрямів вдасться значно підвищити якість транскордонного співробітництва, підвищити ефективність та мінімізувати загрози.

Особливістю дослідження є ускладнення політичної ситуації у Білорусі. Тамтешня політична система виявилась неготовою для можливості зміни влади. Це суттєво відрізняється від принципів які закладені в демократичних системах та яких дотримується Польща та Україна, де змінність влади – запорука стабільності політичної системи і державного апарату загалом. Криза та російський вплив на учасників програми транскордонного співробітництва суттєво ускладнює реалізацію програми. Незважаючи на деяку віддаленість регіону від лінії зіткнення, Україна вимушена витратити значну частину ресурсів на власну безпеку, тому в деяких ситуаціях програма транскордонного співробітництва може недоотримувати необхідні їй ресурси. На міжнародному рівні, відносини України та Білорусі відзначались як позитивні та конструктивні,

але з певним побоюванням української сторони щодо можливості російського вторгнення з Білорусі. Практично протягом місяця ситуація докорінно змінилась і Україна разом з ЄС запровадили санкції проти осіб причетних до самозахоплення влади, до яких відноситься найвище політичне керівництво країни. Фактично білоруська влада опинилась у правовій колізії. У разі якщо ситуація залишатиметься незмінною, Україна в найгіршому випадку може припинити усі дипломатичні стосунки з Білоруссю.

Україна, Польща та Білорусь могли б утворити міцний політико-економічний союз. Цьому сприяє безліч факторів починаючи від географічного положення до необхідності пошуку сильних союзників. Але враховуючи усю складність ситуації у Білорусі, сильну залежність від геополітичного опонента України та ЄС – Росії, така ідея буде тривалий час залишатись лише у перспективі до зміни зовнішньополітичного вектору самої Білорусі. Для України нині, транскордонне співробітництво – більше інструмент євроінтеграції. Після початку військових дій в Донецькій та Луганській області, Україна припинила транскордонну співпрацю з Росією. Тепер Білорусь залишається єдиною країною з якою Україна має програму транскордонного співробітництва, і яка не ставить на меті євроінтеграцію або не є членом ЄС. А в даному випадку невизначеності політичної ситуації у Білорусі, Україні в цій програмі варто розраховувати лише на Польщу, оскільки в будь-який момент співпраця з Білоруссю може бути заморожена. Масштабування транскордонного співробітництва та посилення міжнародної взаємодії України, Польщі та Білорусі можливе в разі масштабних суспільних трансформацій у Білорусі, проголошенні демократичного курсу розвитку, та виходу із зони російського впливу. Таким чином спростовується основна гіпотеза і підтверджується додаткова.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алмашій В. В. Роль органів місцевої влади у налагодженні транскордонного співробітництва України. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 30. С. 97-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2012_30_13 (дата звернення: 25.11.2020)
2. Батурина, Е.В. Трансграничное сотрудничество и таможенные отношения Республики Беларусь и Республики Польша. Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000, ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. Минск, 2013
3. Буглай Н.М. Республіка Польща і Україна: міждержавне співробітництво нового формату. *Гілея*. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки: зб. наук. пр.. Київ, 2012. Вип. 58. С. 188-194.
4. Верменич Я.В. РЕГІОН. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Rehion> (дата звернення: 02.12.2020)
5. Гарагонич В. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України 1991–2011 рр.: висновки та пропозиції / В. В. Гарагонич // *Гілея: науковий вісник*. 2013. № 72. С. 166-171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2013_72_31 (дата звернення: 26.11.2020)
6. Горбатенко В.П., Бабкіна О.В. Політологія URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1089.html> (дата звернення: 09.12.2020)
7. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. Офіційний вісник України від 09.09.2014, № 70, стор. 23, стаття 1966, код акту 73740/2014
8. Європейська Рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Рада Європи. Українська правнича фундація. С. 33
9. Заблодська І. В. Європейський досвід транскордонного співробітництва та його використання в Україні. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. : Економічна. 2014. №4. С. 25-29.

10. Закон України «Про державний кордон України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (Дата звернення: 26.11.2020)
11. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». Відомості Верховної Ради України. 2010, № 40. С. 527.
12. Закон України «Про транскордонне співробітництво». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 45, ст.499
13. Замора О. М. Проблеми державної регіональної політики в сфері активізації транскордонного співробітництва. Теорія та практика державного управління. 2013. Вип. 1. С. 494-500. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trdu_2013_1_67 (дата звернення: 25.11.2020)
14. Калат Я. Я. Вплив євро регіонального співробітництва на розвиток прикордонних регіонів України. *Регіональна економіка*. 2015. № 3. С. 109-115.
15. Кіш Є. Проблеми транскордонного співробітництва України і Євросоюзу URL: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=63&c=1412> (Дата звернення: 01.12.2020)
16. Клімчук Б. П. Євро регіон «Буг»: концепція та стратегія розвитку: Монографія. Б. П. Клімчук, Н. П. Луцишин, П. В. Луцишин. Луцьк: Ред.-вид. відд. «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. С. 416 .
17. Клімчук Б.П. Луцишин П.В. Євро регіон Буг: Волинська область. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. Ун-ту ім. Лесі Українки, 1997. С. 15.
18. Клімчук Б.П. Луцишина П.В. Євро регіон «Буг»: зовнішньоекономічна діяльність Волинського суспільно-територіального комплексу. Луцьк: Вежа, 1998. 206 с.
19. Коваль О. Аналіз туристичного потенціалу туризму Карпатського регіону. URL: <https://tourinform.org.ua/analizturystychnoho-potentsialu-karpatskoho-rehionu-dlya-potreb-rozvytku-turytychnyh-produktivta-infrastruktury-2/> (дата звернення: 01.12.2020)
20. Комітет ВРУ з питань європейської інтеграції провів комітетські слухання. *Голос України*. 2015.

21. Коцан Р. Геополітичні чинники виникнення і розвитку транскордонного співробітництва в українсько-польському прикордонні. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kozan_geopolitychni.pdf (Дата звернення: 02.12.2020)
22. Кошик Іван. Білорусі стає все важче тримати геополітичний баланс: ризики для України. URL: <http://geostrategy.ua/news/bilorusi-stae-vse-vazce-trimati-geopolitichnii-balans-riziki-dla-ukraini> (дата звернення: 09.12.2020)
23. Кулай А. В. Транскордонне співробітництво регіону та його вплив на регіональний фінансовий ресурс територіальних громад Волині . Регіональна економіка. 2012. № 2. С. 139-146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2012_2_17 (дата звернення: 20.11.2020)
24. Макогон Ю. В. Формы и направления межрегионального трансграничного экономического сотрудничества. Донецк: Донецкий нац. ун-т Мин-ва образования и науки Украины, Ин-т экономики промышленности Национальной академии наук Украины, 2002. 275 с. 14
25. Механізми та інструменти використання переваг інтеррегіонального та транскордонного співробітництва у підвищенні конкурентоспроможності західних регіонів України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-05/dop_Lvyv-c4a98.pdf (дата звернення 22.11.2020)
26. Мігущенко Ю. Транскордонний туризм між Україною та Польщею: стан, проблеми та перспективи URL: lv.niss.gov.ua/public/File/1/transkordon_mig_14.04.16.pdf (дата звернення: 25.11.2020)
27. Мігущенко Ю.В. Механізми підвищення ефективності використання туристичного потенціалу прикордонних територій західних регіонів України / Ю.В. Мігущенко. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1511/>
28. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею. 2018. <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions> (дата звернення: 25.11.2020)
29. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво: посібник. Київ: Крамар, 2011. –С. 259

30. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. 2014, С. 316.
31. Мішин Я.О. Геополітика. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=29144 (Дата звернення: 25.11.2020)
32. Обухова О.Ю., Стрільчук Л.В. Українсько-польське транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних намірів України. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Науковий журнал. Серія: Історичні науки. 2007. № 1. С. 128
33. Овчар О. М. Розвиток транскордонного співробітництва в умовах Європейської політики сусідства : метод. рек. авт. кол. : О. М. Овчар, В. М. Кривцова, Н. І. Кадук. Київ: НАДУ, 2010. С. 40.
34. Олійник Ю. Транскордонне співробітництво як чинник відносин асоціації України та ЄС. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2013. Вип. 25. С. 135-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2013_25_25 (дата звернення: 03.12.2020)
35. Перспективи розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва західних областей України. *Східноєвропейський Науковий Журнал*. URL: <https://eesa-journal.com/2017/04/06/perspektivi-rozvitku-mizhregionalnogo-ta-transkordonnogo-spivrobotnictva-zaxidnix-oblastej-ukraini/?fbclid=IwAR2GIZPYmabZEApN-1Y0IH5nN4t2PL59GeioxEJ2AtJUIFuGcE7wWc3gDRk> (дата звернення: 03.12.2020)
36. Петренко З. О. Прикордонне співробітництво в контексті євроінтеграційного курсу України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» З. О. Петренко. Київ, 2001. 16 с.
37. Петров П. Ю. Чинники розвитку транскордонного співробітництва Росії та України. П. Ю. Петров, О. О. Кочкін, *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014, №3. С. 60-64.

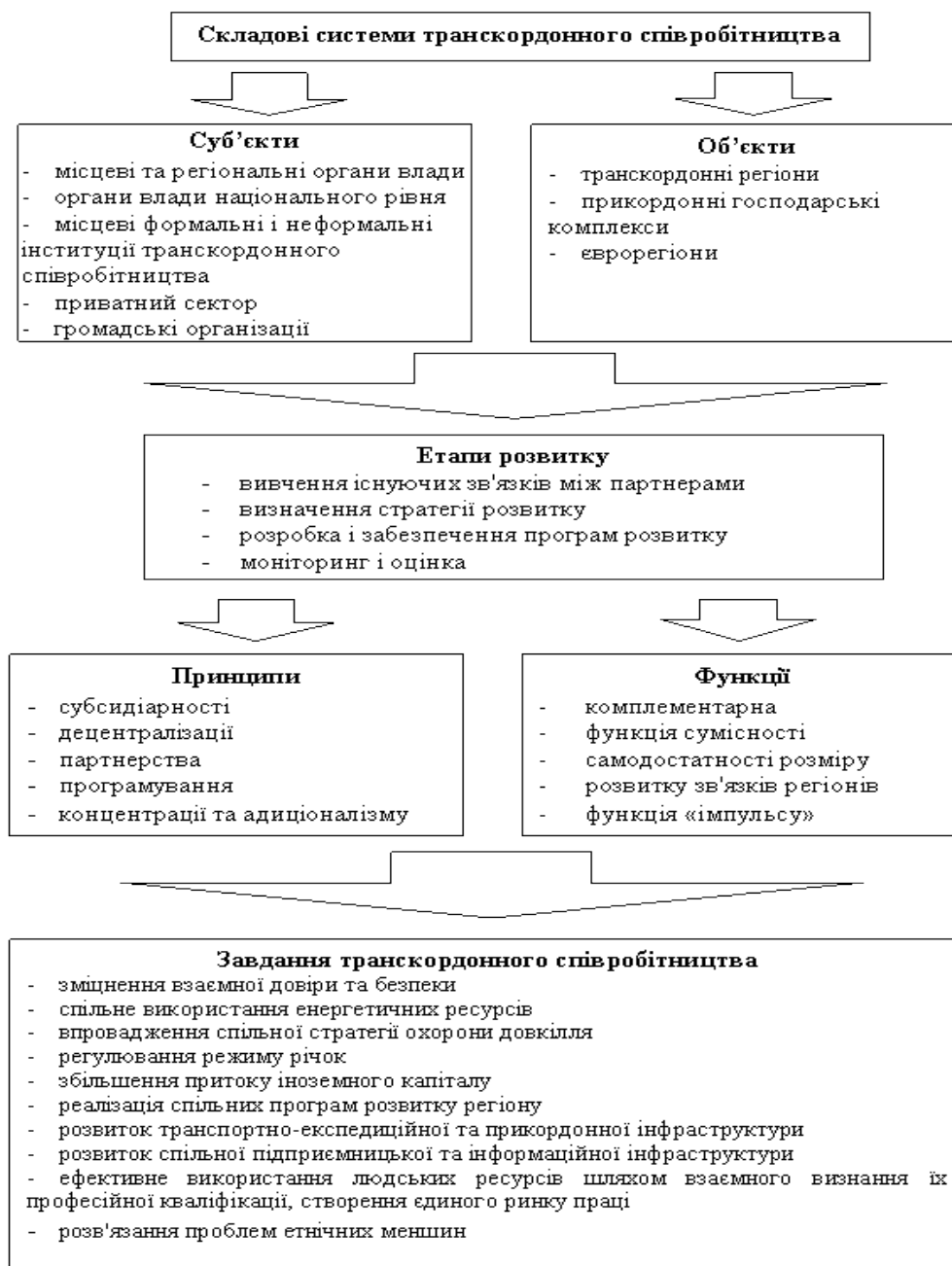
38. Приоритетные направления внешней политики Республики Беларусь // М-во иностранных дел Респ. Беларусь. 2012. URL: [http:// www.mfa.gov.by/foreign_policy/priorities/](http://www.mfa.gov.by/foreign_policy/priorities/) (дата звернення 03.12.2020)
39. Притула Х. М. Розвиток єврорегіонального співробітництва України та ЄС: сучасний стан та перспективи / Х. М. Притула, Я. Я. Калат // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : [зб. наук. пр.]. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2015. Вип. 6(116). – С. 27-31.
40. Приходько В.П. 2014. Міжнародна співробітництво регіонів в контексті зближення України та ЄС: зовнішньоекономічні, інвестиційні та управлінські аспекти». Аналітична записка. <http://www.niss.gov.ua/articles/1554/>.(дата звернення: 04.12.2020)
41. Програма транскордонного співробітництва ЄІС Польща-Білорусь-Україна 2014-2020.URL: https://www.pbu2020.eu/files/uploads/JOP_UA_update%2005.12.2018_01.pdf (Дата звернення: 02.12.2020)
42. Протидія Кремля руху України до ЄС: засоби та інструменти. *Національна безпека і оборона*. 2020. № 1-2. 136 с.
43. Пунда Ю.В. Козинець І.П. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник. Київ: НУОУ ім. Івана Черняхівського. 2020, 328 с.
44. Реутов В.Є. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=912> (дата звернення: 11.12.2020)
45. Розвиток транскордонного співробітництва : науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; наук. редактор В. С. Кравців. Львів, 2015. – 52 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). URL:<http://ird.gov.ua/irdp/p20150401.pdf> (дата звернення: 28.11.2020)
46. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього

- НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. Львів, 2016. 125 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
47. Сотрудничество Беларуси и ЕС в области международной технической помощи в 2007-2013 гг. Промежуточные результаты. URL: <http://cu4eu.by/upload/iblock/490/49004496b8238555dd2b5ae62d3c5cdd.pdf> (Дата звернення 27.11.2020)
48. Стратегия трансграничного сотрудничества Люблинского воеводства, Львовской, Волынской и Брестской областей на 2014-2020 года. URL: <http://www.brestregion.gov.by/attachments/article/2262/2262.doc>. (дата звернення: 27.11.2020)
49. Студенніков І. В. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України, наук. ред. : С. Максименко. Київ: Логос, 2000. С. 138-167.
50. Тимечко І. Р. Організаційно-правове забезпечення співробітництва територіальних громад України в транскордонному просторі. Регіональна економіка. 2016. № 4. С. 125-129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2016_4_17 (дата звернення: 28.11.2020)
51. Тищенко О. П. Розвиток транскордонного співробітництва: досвід Європи та нові можливості для України /Економічний часопис-XXI. 2013. № 1-2(1). С. 8-11. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2013_1-2\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2013_1-2(1)_5).
52. Ткаленко С.І. Єврорегіон і економічне позиціонування України. Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2015. Вип. 22(3). С. 122-128.
53. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія. За заг.ред. І.В. Артьомова. Ужгород: МПП «Гражда», 2012. 520 с.
54. Трофимчук А. Особливості розвитку транскордонної співпраці України з Європейським. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини.* 2012. Вип. 30. С. 362-369.

55. Устич С.І. Транскордонне співробітництво як авангардна форм новітніх відносин сходу і заходу: монографія. Ужгород: Закарпатський державний університет, 2012. 520 с.
56. Федонюк С. В. Територіальна організація зовнішньоекономічної діяльності адміністративної області (на прикладі Волинської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. географ. наук : спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія». С. В. Федонюк. Львів, 1997. 17 с.
57. Черевко Г. Транскордонна співробітництво України в умовах глобалізації. Регіональні проблеми розвитку територіальних систем: теорія, практика, перспективи: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Частина 3. Вид-во «ФОП Сабов А.М.», 2016. 204 с.
58. Шамраєва В.М., Андреев С.С. Роль та місце транскордонного співробітництва в системі політики регіонального розвитку в умовах євроінтеграційних процесів України. *Державне будівництво*. 2010. №1.
59. Шпель Г. Классификация концепций региональной экономической политики. Местные власти и рыночная экономика. Уроки западно-европейского опыта. Санкт Петербург.: Ин-т Евроград . 2006. С.46-54., с.48
60. Radvilavicius S. Cross-border Cooperation in the Baltic Countries and NorthWest Russia. – Vilnius : Nordic Council of Ministers; M. Rudaicio PI «Sirta», 2004.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток Б

Площа, населення та густота населення в регіонах Програми

Регіони Польщі	Площа(км ²)	Населення	Густота населення (осіб/км ²)
Основні субрегіони:			
Бялостоцький	5, 132	510 785	99,53
Ломжинський	8, 818	407 497	46,21
Сувальський	6, 237	276 683	44,36
Остроленсько-седельський	12, 090	754 786	62,43
Бяльський	5, 977	307 475	51,44
Хелмсько-зайомський	9, 291	643 525	69,26
Кросненський	5, 538	485 911	87,74
Перемшльський	4, 292	396 312	92,34
Всього	57, 375	3 782 974	65,93
Прилеглі субрегіони			
Жешівський	3 552	627 206	176,58
Тарнобрезький	4 464	619 865	138,86
Пулавський	5 663	491 459	87,25
Любельський	4 221	713 691	169,08
Всього	17 870	2 452 221	137,23
Всього:	75 245	6 235 195	82,87
Протяжність кордону з Білоруссю та Україною - 953 км			
	з Білоруссю – 418 км	з Україною – 535 км	

Джерело: Демографічний щорічник Польщі 2014, GUS

Регіони Білорусі	Площа(км ²)	Населення	Густота населення (осіб/км ²)
Основні регіони:			
Гродненська область	25 118	1 053 600	41,95
Берестська область	32 791	1 390 500	42,40
Всього	57 909	2 444 100	42,21
Прилеглі регіони			
Мінська область	39 900	1 407 200	35,27
М. Мінськ	349	1 929 300	5530,62
Гомельська область	40 400	1 424 200	35,25
Всього	80 649	4 760 700	137,23
Всього	138 558	7 204 800	82,87

Джерело: Національний статистичний комітет Республіки Білорусь: Демографічна ситуація за січень – вересень 2014, <http://belstat.gov.by> (станом на 1.10.2014).

Регіони України	Площа(км ²)	Населення	Густота населення (осіб/км ²)
Основні регіони:			
Волинська область	20 100	1 041 300	51,81
Львівська область	21 833	2 538 100	116,25
Закарпатська область	12 777	1 259 260	98,56
Всього	54 710	4 838 660	88,44
Прилеглі регіони			
Івано-Франківська область	13 928	1 382 658	99,27
Рівненська область	20 047	1 161 143	57,92
Тернопільська область	13 823	1 070 792	77,46
Всього	47 798	3 614 593	75,62
Всього	102 508	8 453 253	82,46

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>(станом на 1.10.2014).

Список великих інфраструктурних проєктів

Номер проєкту	Назва	Головний бенефіціар	Співфінансування ЄС, млн. євро
LIP/0001/16	Розширення регіональної дороги № 885 Перемишль – Германовіце – Державний кордон на км 3 + 642 - 10 + 257	Підкарпатське управління воєводських доріг	6,75
LIP/0002/16	Будівництво інфраструктури залізничного прикордонного переходу в Семянувці	Підляський воєвода	5,31
LIP/0003/1	Покращення доступу до прикордонного регіону шляхом реконструкції воєводської дороги № 698, що включає відновлення мосту на річці Точна в Лосіцах	Мазовецьке воєводство/Мазовецьке управління воєводських доріг	4,59
LIP/0004/16	Розширення дороги «Королювка – Влодава» на ділянці від 70 + 550 км до 75 + 550 км загальною протяжністю 5,00 км, що є частиною регіональної дороги № 812 «Бяла Подляска – Вішніце – Влодава – Хелм»	Люблінське воєводство	5,76
LIP/0006/16	Безпека білоруськопольського прикордоння. Зміцнення потенціалу пожежнорятувальних служб.	Брестський обласний департамент Міністерства з надзвичайних ситуацій Республіки Білорусь	4,06
LIP/0007/16	Покращення дорожньої інфраструктури прикордонного регіону, забезпечення сталого доступу в прикордонний регіон (модернізація та будівництво автодороги Р-16)	Республіканське унітарне підприємство автомобільних доріг «Бреставтодор»	4,6
LIP/0015/1	Будівництво рентгенівської скануючої системи контролю транспортних засобів у автодорожньому пункті пропуску «Берестовіца» Гродненської регіональної митниці	Гродненська регіональна митниця	4,05
LIP/0008/16	Створення системи швидкого реагування на злочини і події у Львові	Головне управління Національної поліції у Львівській області	5,4
LIP/0010/16	Зменшення ризику епідемії туберкульозу на прикордонних територіях України і Польщі шляхом будівництва туберкульозної лікарні на 100 ліжок в Закарпатській області та впровадження інноваційних методів моніторингу, профілактики і лікування туберкульозу	Департамент охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації	5,8
LIP/0018/16	Покращення екологічної ситуації у Шацькому національному природному парку шляхом каналізування населених пунктів навколо озера Світязь	Шацька районна державна адміністрація	5,8

Структура управління програмою

